

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

Meri-Tuuli Vainio

VARHAISEN TUEN TOIMINTAMALLI JAAKONPUISTON PÄIVÄKOTIIN

Opinnäytetyö 2014

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

VAINIO, MERI-TUULI	Varhaisen tuen toimintamalli Jaakonpuiston päiväko- tiin
Opinnäytetyö	46 sivua + 5 liitesivua
Työn ohjaaja	Johanna Jussila
Toimeksiantaja	Helena Suojalehto, Jaakonpuiston päiväkotii, Kouvolan Kaupunki
Huhtikuu 2014	
Avainsanat	varhainen tuki, lastensuojelu, päivähoito, ennaltaeh- käisy

Opinnäytetyön aiheena oli luoda varhaisen tuen toimintamalli Jaakonpuiston päiväkotiin. Opinnäytetyö on kehittämistyö, ja sen on tarkoitus edistää lastensuojelun ja päivähoiton yhteistyötä sekä kehittää päivähoiton henkilökunnan valmiuksia lapsiperheiden varhaiseen tukemiseen. Kouvolan kaupungissa on pitkään ollut tilanne se, että päivähoidosta tulee liian vähän lastensuojeluilmoituksia. Vähäiset ilmoitukset päiväkodista tulevat kaiken lisäksi yleensä liian myöhään. Tavoitteena on rakentaa konkreettinen toimintamalli, joka helpottaa arjen työtä ja huolen kartoittamista päivähoitossa. Työssä selvitettiin, mitä toimintatapoja Jaakonpuiston päiväkodin henkilökunta on tähän asti käyttänyt huolen tullessa esille.

Tutkimus toteutettiin päiväkodin kasvatushenkilökunnalle jaettavien ideointilomakkeiden avulla. Ideointilomakkeita jaettiin yhteensä neljä kappaletta tiimeihin. Jokaisesta tiimistä tuli vastauksia. Kerätty aineisto analysoitiin sisällysanalyysillä. Aineistosta selvisi, että henkilökunnalla on jo hyvät työtavat, mutta edelleen heille on epävarmaa, milloin lastensuojeluilmoitus on hyvä tehdä. Henkilökunta epäili oman huolensa riittävyttä. Vanhempien kanssa huolen puheeksi ottamisessa henkilökunnalla oli kuitenkin selkeät toimintatavat pienistä tiimien vastauseroista huolimatta. Haasteena päiväkodissa koettiin yhteistyö lastensuojelun ja päivähoiton välillä.

Opinnäytetyöprosessissa kehitetty varhaisen tuen toimintamalli toimii päivähoiton henkilökunnan apuna lasten ja perheiden tuen tarpeen suuruutta arvioidessa. On tärkeää kehittää lastensuojelun ja päivähoiton välistä yhteistyötä. Jatkossa tarvitaan tutkimustietoa toimintamallin käytöstä sekä sen vaikutuksista päivähoitotyöhön ja päivähoitosta tulleisiin lastensuojeluilmoituksiin.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Social Services

VAINIO, MERI-TUULI

The operating Model of Early Support for Jaakonpuisto's Kindergarten

Bachelor's Thesis

46 pages + 5 pages of appendices

Supervisor

Johanna Jussila, lecturer

Commissioned by

Helena Suojalehto, Jaakonpuisto's Kindergarten, City of Kouvola

March 2014

Keywords

early support, child welfare, day care, prevention

The subject of the thesis was to create an operating model of early support for Jaakonpuisto's Kindergarten. The study is a development work and its aim was to promote cooperation between the child welfare and kindergarten and to develop capacity of day care staff to support families with children early. There has been the situation for a long time that there are too few child welfare notifications which come from kindergartens. If there are notifications, they are late. The aim is to build a practical model that facilitates the work of everyday life in day care and helps to identify concerns. The aim of this thesis was to find out what policies the staff in Jaakonpuisto's Kindergarten had when concern about children came up.

The survey was conducted by distributing the ideation forms for the day care workers. The forms were handed out a total of four teams and the answers came from every team. The collected data was analyzed by content analysis. The material revealed that the staff already has good working methods but still it is uncertain when it is time to make a child welfare notification. The day care workers doubted the adequacy of their own concerns. Taking up One's worries the day care workers had clear policies. Between the teams there were small differences in the responses. Cooperation between the kindergarten and child welfare was seen as a challenge in the kindergarten.

The operating model of early support, which was developed in the writing process, helps the daycare staff to assess children's and families need for support. It is important to develop co-operation between child welfare and day-care. In the future we need more information about the operating model's work and practicality. There is also need to study how it affects the child welfare notifications volumes.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	LASTENSUOJELU	7
	2.1 Keskeiset lastensuojelun käsitteet	7
	2.2 Lain velvoitteet päivähoidolle	9
3	VARHAINEN TUKI JA SITÄ EDELTÄVÄ HUOLI	10
	3.1 Ongelmien havaitseminen päiväkodissa	11
	3.2 Huoli tulee esille	12
	3.2.1 Huolen vyöhykkeistö	14
	3.2.2 Huolen puheeksiotto -menetelmä	15
	3.3 Varhaisen tuen ja ennaltaehkäisyyn tärkeys	17
	3.4 Seuraukset lapsen sijoittamisesta kodin ulkopuolelle	19
4	PÄIVÄHOITO PÄIVÄKODEISSA	21
	4.1 Päivähoito käsitteenä ja sitä ohjaavat lait	21
	4.2 Kasvatuskumppanuus tuen tarpeessa olevan perheen kanssa	22
	4.3 Palveluohjaus päiväkodissa ja varhaisen tuen palvelut	24
	4.4 Jaakonpuiston vuoropäiväkoti	25
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	25
	5.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tehtävä	25
	5.2 Työote ja opinnäytetyön metodologia	26
	5.3 Aikaisemmat tutkimukset aiheesta	27
6	OPINNÄYTETYÖPROSESSI JA SEN ETENEMINEN	29
7	TULOKSET	31
	7.1 Lapsen tai perheen esille tuoma huoli	31
	7.2 Päivähoidon toimintatavat huolen ilmentyessä	32
	7.3 Huolen puheeksi ottaminen	33

7.4	Yhteistyö ja sen haasteet lastensuojelun kanssa	34
7.5	Yhteenveto tuloksista	35
7.6	Konkreettinen varhaisen tuen malli	36
8	POHDINTA	37
8.1	Kehittämistyön prosessin pohdinta	37
8.2	Ammatillisen kasvun pohdinta	39
8.3	Eettisyyden ja luotettavuuden arviointi	40
8.4	Vaikuttavuus, hyödyllisyys sekä jatkokehittämissuhteet	41
	LÄHTEET	43
	LIITTEET	
	Liite 1. Ideointilomake	
	Liite 2. Saatekirje	

1 JOHDANTO

Lasten ja perheiden pahoinvointi ja moniongelmaisuus lisääntyy lisääntymistään (Lammi-Taskula, Karvonen & Ahlström 2009, 11). On suuri tarve perheiden varhaiselle tuelle ja ongelmiin puuttumiselle. Vanhemmat pelkäävät sanaa *lastensuojelu*. Lastensuojelu on heidän silmissään se asia, joka vie lapset pois. Se ei auta, se tuhoaa. Lastensuojelulaissa (4. §) määritetään, että huostaanotto on viimesijainen vaihtoehto, kun lastensuojelun avohuollon tukitoimet eivät ole enää riittäviä ja kaikkea on jo kokeiltu. Varhaiseen perheiden tukemiseen tulisi panostaa varsinkin pienten lasten keskuudessa, sillä ongelmat lähtevät monesti kasvamaan jo varhain. Päiväkoti on instituutiona se, jolla on mahdollisuus vaikuttaa siihen, milloin perhe pääsee tuen piiriin, sillä he tekevät tiivistä työtä koko perheen kanssa päivittäin ja ovat läsnä sekä lasten että vanhempien elämässä.

Tällä opinnäytetyölläni halusin nostaa esille varhaisen tuen tärkeyttä ja sitä, miksi huostaanotot ovat oikeasti se viimesijainen vaihtoehto. Näen viimesijaiseksi vaihtoehdoksi myös niin kiireelliset sijoitukset kuin avohuollon tukitoimin tehdyt sijoitukset. Perhe joutuu aina jonkinlaiseen uuteen kriisiin silloin, kun lapsi sijoitetaan kotoa pois. Opinnäytetyössäni kehitin Kouvolan kaupungille Jaakonpuiston päiväkotiin varhaisen tuen toimintamallin, joka on sovellettu huolen vyöhykkeistöstä. Toimintamallin rakentaminen tuli kyseeseen sen vuoksi, että Kouvolassa on tehty aiempia tutkimuksia lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen yhteistyöstä. Päiväkodeissa henkilökunta on ollut hyvin epävarma siitä, missä vaiheessa lastensuojeluilmoitus tulisi tehdä ja miten missäkin vaiheessa olisi yleisesti ottaen hyvä toimia. Kehittämistyöhön osallistui Jaakonpuiston päiväkodin henkilökunta eli vastauksia varhaisesta tukemisesta ja huolen puheeksi ottamisesta tuli yhteensä neljältä eri tiimiltä. Näiden vastausten pohjalta rakennettiin yhtenäinen varhaisen tuen toimintamalli.

Opinnäytetyöni antaa toivottavasti tietoa ja välineitä päivähoiton henkilökunnalle tilanteissa, joissa lapsen tai perheen tilanne on huolestuttava ja joissa punnitaan lastensuojeluilmoituksen tekemistä.

2 LASTENSUOJELU

Lastensuojelulain (13.4.2007/417) päätarkoitus on turvata lapselle oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen sekä monipuoliseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun. Lapsen etu tulisi ottaa huomioon kaikissa julkisen vallan toimissa, ei pelkästään lastensuojelulain mukaisissa palveluissa ja tukitoimissa (Räty 2007, 17). Lastensuojelulain 3. § mukaan lastensuojelu voidaan jakaa lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun sekä ehkäisevään lastensuojeluun.

Lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun kuuluvat lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus sekä huostaanotto ja näihin liittyvät sijaishuolto ja jälkihuolto. Ehkäisevässä lastensuojelussa pääasiana on edistää ja turvata lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia, mutta myös tukea vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan kunnissa äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa terveydenhuollossa, päivähoitossa, opetuksessa ja nuorisotyössä erityisenä tukena silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. (Räty 2007, 19–20.)

2.1 Keskeiset lastensuojelun käsitteet

Lastensuojelulain 25. § säätelee *lastensuojeluilmoitukseen* liittyvää lainsäädäntöä. Lastensuojeluilmoitus tehdään sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle siinä tapauksessa, kun lapsi on hoidon tai huolenpidon tarpeessa. Jos tilanteessa voidaan arvioida, että lapsi on vaarassa ja tilanne edellyttää lastensuojelutarpeen selvitystä, on ilmoitus tehtävä ehdottomasti. Ilmoituksen laiminlyönnistä seuraa virkavelvollisuuden laiminlyönti, jos kyseessä on esimerkiksi jokin ilmoitusvelvollisista tahoista. Vaikka huoltaja kieltäisi tai vastustaisi ilmoituksen teon, on se silti tehtävä. Lastensuojeluilmoituksen tekemisessä on kyse lapsen edun turvaamisesta sekä lapsen aseman ja tilanteen selvityksestä. Jos lastensuojelullinen huoli on tullut ilmi asiakassuhteessa esimerkiksi päiväkodissa, olisi vanhemmille tai lapselle hyvä ilmoittaa, että ilmoitus ollaan tekemässä. Jos asia kuitenkin on kovin kiireellinen, niin ilmoittaminen voidaan jättää tekemättä. (Räty 2007, 144.)

Ilmoitusvelvollisia ovat viranomaistahot, seurakunnat ja muut uskonnolliset yhdyskunnat, terveydenhuolto, opetus ja koulutus sekä näiden kaikkien palvelussuhteessa olevat henkilöt, olivat he sitten asemaltaan virka- tai työsuhteessa ja työskentelivät sitten missä yksikössä tahansa. Ilmoitusvelvollisuus koskee myös päivähoitoa. (Räty 2007, 145–147; Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 25. §.)

Lastensuojelun avohuollon tukitoimiin on ryhdyttävä, jos lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät tarpeeksi turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä. Toinen syy on se, jos lapsi itse vaarantaa omalla käyttäytymisellään terveyttään tai kehitystään. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 34. §.) Lastensuojelun avohuollon tukitoimet ovat moninaisia. Jos perheen lastensuojelun tarve riippuu puutteellisista asuinoloista, toimeentulosta tai asunnon puuttumisesta, on kunnan tällöin järjestettävä ne perheelle. Lapsen ja perheen tuen tarpeiden perusteella kunta järjestää myös seuraavia avohuollon tukitoimia: tukea lapsen ja tämän perheen ongelmien selvittämiseksi, lapsen taloudellinen ja muu tuki esimerkiksi koulussa ja harrastuksissa, tukihenkilön tai tukiperheen tarjoaminen, hoito- ja terapiapalveluita edistämään lapsen kuntoutumista, perheyötä, koko perheen sijoitusta perhe- tai laitoshuoltoon, vertaisryhmätoimintaa, loma- ja virkistystoimintaa sekä paljon muita lasta ja perhettä tukevia tukimuotoja. Lapsi on myös mahdollista sijoittaa avohuollon tukitoimena. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 36. §.) Avohuollon sijoitus voidaan tehdä korkeintaan kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan joko laitoshuoltoon tai perhehoitoon. Avohuollon sijoituksen kriteerinä on se, että se tukee lapsen kuntoutumista tai auttaa arvioimaan lapsen tuen tarvetta. Avohuollon sijoitusta voidaan käyttää myös niissä tapauksissa, joissa vanhempi tai lapsen kasvatuksesta vastaava henkilö on sairastunut tai taustalla on jokin muu painava syy. (Lastensuojelun käsikirja 2013b.)

Sijaishuolto tarkoittaa huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai väliaikaismääräyksellä määrätyn lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijaishuoltopaikka valitaan lapsen tarpeiden mukaisesti. Se voi olla perhehoitoa, laitoshuolto tai sijoituspaikkana voi olla myös ammatillinen perhekoti. (Lastensuojelulaki 49. §.)

Lapsen *kiireellinen sijoitus* voidaan tehdä silloin, jos lapsi on välittömässä vaarassa tai hän on muuten kiireellisen sijoituksen tarpeessa. Kiireellisen sijoituksen syitä voivat olla muun muassa: vanhempien runsas päihteiden käyttö, kodin puutteelliset elinolosuhteet lapsen elämisen suhteen, vanhempien epäillään pahoinpidelleen lasta eivätkä he suostu tarvittaviin tutkimuksiin, vanhempien onnettomuus tai äkillinen sairastuminen, lapsen heitteillejättö tai kaltoinkohtelu, lapsen itsetuhoinen käyttäytyminen tai rikollinen toiminta ja päihteiden käyttö. Kiireellistä sijoitusta ei siis tule käyttää, jos tilanne on ratkaistavissa myös avohuollon tukitoimien avulla. (Räty 2007, 217–219.) Kiireellinen sijoitus on voimassa 30 vuorokautta, jollei määräajan jatkamisesta ole tehty hallinto-oikeudelle hakemusta tai vaihtoehtoisesti ole haettu hakemusta huostaanotolle. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 39. §.)

Lapsen *huostaanotto* voidaan tehdä siinä tapauksessa, kun mitkään muut tutkimuodot eivät ole toimineet ja tuoneet edistystä lapsen kohdalla. Myös huostaanoton kriteerinä ovat puutteet lapsen huolenpidossa tai muuten huonot kasvuolosuhteet, lapsen oma itsetuhoinen tai terveyttä ja kehitystään vaarantava käytös sekä jokin ei vähäisenä pidettävä rikollinen teko. Huostaanotossa voi olla kyse vanhempien välinpitämättömyydestä, lapsen kaltoinkohtelusta, vanhempien rikollinen elämäntapa, vanhempien keskeiset riitaisuudet, lapsen syyllistäminen tai ihmisarvon loukkaaminen. (Räty 2007, 227–230; Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 40. §.)

2.2 Lain velvoitteet päivähoidolle

Lastensuojelulain 25. § mukaan lastensuojelun ilmoitusvelvollisuus koskee myös päivähoitoa. Laki lasten päivähoidosta (13.4.2007/417, 2a §) mainitsee, että päivähoidon tavoitteena on tukea päivähoidossa olevien lasten koteja eli vanhempia ja huoltajia kasvatustehtävissään sekä samalla edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä yhteistyössä lapsen vanhempien kanssa. Päivähoito on lastensuojelun ennaltaehkäisyssä siis erittäin tärkeä toimija. Ehkäisevässä lastensuojelussa tarkoituksena on kartoittaa lasten ja perheiden erityisen tuen tarve ajoissa. Koska sekä lastensuojelulaki että laki lapsen päivähoidosta määrittävät päivähoidon henkilökuntaa koskevaa lastensuojeluilmoituksen ilmoitusvelvollisuutta, on ilmoituksen tekemättä jättäminen

tarvittaessa tuomittavissa rikoslain 9. § mukaan virkavelvollisuuden rikkomiseksi.

Päivähoitopalvelut ovatkin erityisasemassa, kun perheelle järjestettävissä palveluissa otetaan huomioon vastuullisen vanhemmuuden tukeminen ja ongelmien ehkäiseminen. (Räty 2007, 33.) Päivähoidon työntekijät ovat siinä mielessä hyvässä asemassa, että he tapaavat lapsia ja vanhempia lähes päivittäin sekä ovat täten läsnä lapsen arjessa ja päivittäisessä elämässä. Päivähoidolla on preventiossa kaksi tehtävää: ongelmien syntymisen ehkäisy sekä korjaava toiminta. Päivähoidossa turvataan lapselle hoito, kasvatusta sekä opetus ja vanhemmille puolestaan työssäkäynnin mahdollisuus. Itsessään päivähoito instituutiona toimii ennalta ehkäisevänä toimijana. Korjaavaa toimintaa voidaan soveltaa suoraan erityisen tuen tarpeessa oleviin lapsiin, mutta päivähoito voi lastensuojelun näkökulmasta olla myös lastensuojelun avohuollon tukimuoto. (Huhtanen 2004, 45.) Päivähoidolla on siis olennainen tehtävä myös sen suhteen, ettei lastensuojelun asiakkuutta pääsisi syntymään, vaan ongelmat saataisiin ratkaistua ennen sitä esimerkiksi joissakin muissa tukipalveluissa.

3 VARHAINEN TUKI JA SITÄ EDELTÄVÄ HUOLI

Varhainen tuki nähdään ennaltaehkäisevänä sekä korjaavana toimintana eli preventiona. Yleisesti ottaen varhainen tuki keskittyy lapsuusvaiheeseen. Interventiot eli väliintulot ovat toimintaa, joiden avulla on tarkoitus suojata, ehkäistä ja edistää lapsen toimintakykyisyyttä. Preventiivisen toiminnan kohteena voi olla ryhmä, yksilö tai vaihtoehtoisesti yksilön tai yhteisön elämässä oleva riskitilanne. (Huhtanen 2004, 43; Mahkonen 2003, 209.)

Preventio voidaan jakaa kolmeen osaan: primaaripreventioon, sekundaariseen preventioon sekä tertiäriseseen preventioon. Primaariprevention tavoitteena on ongelmien ehkäisy ja vähentäminen esimerkiksi lainsäädännön avulla. Tätä voidaan soveltaa esimerkiksi lastensuojelulakiin, jonka avulla ehkäistään lasten kaltoinkohtelua lain mukaisilla kielloilla. Sekundaarisessa preventiossa puolestaan pyritään vähentämään jo ilmenneitä ongelmia ja niiden vaikutuksia. Jos perheessä nähdään joitakin ongelmia, voidaan perheelle tarjota esimerkiksi perhetyötä ja lastensuojelun avohuollon tukitoimia. Tertiärisessä

preventiossa ongelmia on jo jonkun verran kertynyt ja tarkoitus on näiden ongelmien aiheuttaman toimintakyvyttömyyden ehkäisy ja minimoiminen. Tätä voidaan soveltaa esimerkiksi lastensuojelun sijaishuoltoon, jolloin lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle ja hän saa mahdollisesti jonkinlaisia kuntouttavia palveluita kuten toimintaterapiaa. Tällöin ehkäistään lisäongelmien kertymistä ja yritetään saada jo kasaantuneita ongelmia korjattua. (Huhtanen 2004, 43; Mahkonen 2003, 209.)

Tämänhetkisen lastensuojelun tilanteen kehityksen perusteella voidaan arvioida, että lasten ja perheiden ongelmat ovat lisääntyneet, mutta myös monitukaistuneet ja hankaloituneet. On loogista päätellä lastensuojelun tarpeen kasvusta, että osa lapsista voi yhä huonommin. Näillä lapsilla on riski menestyä huonosti myös aikuisena. Vain osa lastensuojelun toimenpiteistä puuttuu vaikeiksi muodostuneisiin ongelmiin, sillä pääpaino on edelleen avohuollon toimenpiteissä, joilla yritetään tukea kotikasvatusta, kodin oloja sekä ehkäisemään ongelmakierteiden syntymistä. Lastensuojelun lisäksi varhaisessa tuessa ja ongelmia ehkäistäessä korostuvat myös muiden sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden roolit. Yhteiskunnan palvelujärjestelmän tulisi rakentaa varhaisen tuen toimintaperiaate kaikkien sosiaali- ja terveydenhuollon sekä lasten ja nuorten kanssa toimivien tahojen kesken. Inhimillisistä syistä sekä taloudellisista resursseista katsoen varhainen tuki ja puuttuminen ovat avainasemassa. Nämä varhaisen tuen ja puuttumisen keinot etsivät kuitenkin vielä muotoaan. Suurta tarvetta olisi tällä hetkellä psykososiaalisille ja vanhemmuutta tukeville palveluille. (Raunio 2009, 288–289.)

3.1 Ongelmien havaitseminen päiväkodissa

Kun lapsen tilanteeseen ei ole puututtu tarpeeksi ajoissa, on sitä perusteltu muun muassa sillä, että lapsi on uusi päivähoidossa, vanhemmat eivät ole havainneet mitään ongelmia, on odotettu lapsen kehittyvä omaa tahtiaan tai vaihtoehtoisesti lapsi reagoi usein vaihtuneisiin hoitajiin tai hoitopaikkaan. Kun havaitaan lapsen tuen tarve, ei mitään johtopäätöstä lapsen tilanteesta kannata tehdä kiireessä. Tulisi siis miettiä, millaista tukea lapsi mahdollisesti tarvitsee; onko siis kyseessä lastensuojeluasia vai esimerkiksi vain lapsen jokin heikompi tukea vaativa osaamisen alue. Tarkkailtavia alueita voisivat olla esi-

merkiksi lasten keskinäinen vuorovaikutus, kommunikaatio sekä leikin ja toiminnan vaikeustasot. Lapsen havainnointia tulee kirjata ylös konkreettisin esimerkein liittäen ne sen hetkisiin konteksteihin. Sen lisäksi, että lasta havainnoidaan, voidaan häntä sekä vanhempia tai muita lapsen kanssa tekemisissä olevia henkilöitä haastatella. Haastattelulla ei tarkoiteta siis mitään virallista haastattelua, vaan lähinnä omien aistimusten mukaista tunnustelua ja muiden näkemysten kuulostelua. Näin on mahdollista hahmottaa myös lapsen kokonaistilannetta, kun on useampia näkökulmia kuultuna samasta asiasta. (Huhtanen 2004, 63.)

Lapsen käyttäytymistä havainnoidessa huomioidaan lapsen kehitystaso ja sen mahdolliset puutteet, mahdollinen fyysisen tuen tarve, puutteelliset kommunikaatiotaidot, voimakkaat tunnereaktiot sekä jatkuvan palautteen tarve käyttäytymisestä. Huolestuttavaa on myös, jos lapsi jatkuvasti käyttäytyy huomionkiipeästi sekä käyttäytyminen on sekalaista, jossa itsessään on jo havaittavissa paljon erilaisia ongelmia. (Huhtanen 2004, 64.)

Lastensuojeluilmoituksen tarve päivähoidolla on silloin, kun päivähoidon henkilökunnalla on huoli, että lapsen hoitoa ja kasvatusta laiminlyödään vakavasti, lapseen kohdistuu tai häneen käytetään psyykkistä tai fyysistä pahoinpitelyä, vanhemmat käyttävät päihteitä runsaasti tai heillä on vakavia mielenterveysongelmia, puutteita löytyy lapsen fyysisten tarpeiden tyydyttämisestä tai lapsi oireilee jotenkin muuten. Fyysisten tarpeiden puutteita ovat jatkuvat puutokset ravinnon, sopivan vaatetuksen, yöunen tai muun vastaavanlaisen suhteen. Huolestuttavaa oireilua voivat olla esimerkiksi väsymys, pelot, ahdistuneisuus sekä levottomuus. (Huhtanen 2004, 69.) Tietysti näissäkin asioissa on hyvä ottaa huomioon, mikä kuuluu mahdollisesti lapsen normaaliin kehitykseen, sillä jokainen lapsi kehittyy yksilöllisesti ja kehityspolku on myös yksilöllinen.

3.2 Huoli tulee esille

Päivähoidossa huoli nousee yleensä esille jostakin lapsen kehitykseen, käyttäytymiseen tai olemukseen liittyvästä asiasta. Se voi olla välillinen viesti olosuhteista tai kriiseistä, jonka lapsen lähiympäristön muuttuminen on aiheuttanut. Välitön viesti taas liittyy suoraan lapseen ja kertoo tuen tarpeesta. Näitä viestejä tulee tarkkailla ja tarvittaessa niihin on puututtava. Huolestuttaviin ti-

lanteisiin tulee puuttua ajoissa ja ongelmien syntymistä tulee ehkäistä kaikin keinoin jo varhaislapsuudessa. (Huhtanen 2004, 46.)

Riskitekijöitä lapsen kehityksen suhteen voivat olla muun muassa erilaiset perheen sisäiset kriisit esimerkiksi sairaudet, vammat, riippuvuudet, taloudelliset ongelmat, syrjäytyminen, mielenterveydelliset ongelmat sekä yleisistä normeista poikkeava elämäntapa. Lapsen kantaessa huolta itsensä lisäksi myös vanhemmista ja sisaruksista, on se suuri riskitekijä lapsen kehityksen kannalta. Vanhempien voimavarojen ollessa vähissä, voidaan sen katsoa johtavan lapsen pahoinvointiin. Lapsen pahoinvoinnilla voidaan käsittää niin toiveiden tukahduttamista kuin lapsen henkistä, psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista mitätöintiä. (Koivula 2004, 78–79; Mahkonen 2003, 209–210.)

Huolen tullessa esille täytyy ajatella, että varhainen tuki ei koske pelkästään lasta, vaan yleensäkin koko perhettä. Kun huoli kasvaa kasvamistaan, myös henkilökunnan voimavarat vähenevät vähenemistään. Jos huoli on jo todella suuri, niin yleensä tällöin ongelmat ovat jo niin syviä ja monitahoisia, että ongelmia ei voida yksin päivähoiton piirissä enää ratkaista. Tällöin ei enää ole aihetta vältellä lastensuojeluun tehtävää yhteydenottoa. Päivähoidon henkilöstöllä on ilmoitusvelvollisuus, mutta ongelmiin puuttuminen siirtyy tällöin lastensuojelulle. (Huhtanen 2004, 48.)

Huoli herää sen pohjalta, millaisia havaintoja työntekijä tekee lapsen tilanteesta. Kukin työntekijä tarkastelee havaintojaan subjektiivisesti aikaisemman kokemuksensa, tietonsa ja oppimansa perusteella. Huolen astetta puolestaan määrittävät tunteiden laatu ja voimakkuus. Tuntuma on tärkeä työväline, jonka lähtökohtana ovat työntekijän koulutus sekä työ- ja elämäkokemus. Konkreettisesti tämä voidaan ajatella niin, että tuore lastentarhanopettaja kiinnittää huomiota erilaisiin asioihin kuin kaksikymmentä vuotta toiminut lastentarhanopettaja. Heillä on luultavasti ollut koulutuksessa eroavaisuuksia, mutta myös heidän työhistoriansa ja elämäkokemuksensa ovat erilaisia. Jokaisessa tilanteessa intuitiivisesta kuvasta rakentuva ymmärrys koostuu kognitiivisesta, emotionaalisesta sekä moraalisesta elementistä. (Eriksson & Arnkil 2005, 21.)

Kognitiivisessa elementissä yhtyvät vuorovaikutussuhteen ja tilanteen synnyttämät havainnot, mielikuvat, ajatukset ja assosiaatiot. Näiden synnyssä koros-

tuvat työntekijän koulutustausta, työkokemus ja elämänhistoria. Emotionaalinen elementti on tunteiden perustaa. Se syntyy kahden ihmisen välisen vuorovaikutuksen tulkinnaasta. Lasten tilannetta määritettäessä emotionaalinen elementti tekee tilanteesta henkilökohtaisen, subjektiivisen ja kontaktiin sidotun. Moraalinen elementti perustuu oikean ja väärän arviointiin. Lapsen tilannetta arvioitaessa voidaan miettiä ammattietiikkaa ja sitä, mikä työntekijää velvoittaa ja miten velvoittaa toimimaan tilanteessa. Kun kognitiivinen, emotionaalinen ja moraalinen elementti yhdistyvät, synnyttää se toimintaa. Yhdistelmä ei synny heti, vaan näiden osa-alueiden yhtyminen tapahtuu hetki hetkeltä ja mahdollisesti pitkien prosessien ja pohdintojen aikaansaannoksena. (Eriksson & Arnkil 2005, 22.)

3.2.1 Huolen vyöhykkeistö

Huolen vyöhykkeistöstä on kaksi eri versiota. Toinen niistä on jaettu neljään ja toinen seitsemään osaan. Seitsemään jaetussa mallissa rajat ovat häilyviä ja neljään jaetussa taas vyöhykkeet ovat selkeitä omia alueitaan. Vyöhykkeistöllä huoli on jatkumo, jonka alkupäässä ei ole huolta ja loppupäässä taas on suuren huolen aiheuttava tilanne. Huolen vyöhykkeistöllä ei käytännössä ole kiinteitä rajoja eivätkä vyöhykkeet oikeastaan sijaitse missään. Arjen huolet eivät myöskään sijoitu tarkasti minkäänlaiselle vyöhykkeelle. Vyöhykkeen ei ole tarkoitus myöskään lokeroida tai luokitella. Sen tarkoitus on auttaa tutkimaan ja selkeyttämään omaa subjektiivista huoltaan, omaa toimintaa, tukitarpeita ja ottamaan huoli puheeksi asianosaisten kanssa kunnioittavaa ilmapiiriä ylläpitäen. Huolen vyöhykkeistöä ei ole siis tarkoitettu lasten ja perheiden luokitteluun ja sille ei ole tarkoitus sijoittaa yhtäkään lasta tai perhettä. Ainoastaan sen tarkoituksena on hahmottaa oman huolen laatu. Ongelmana on tällöin lapsen ja perheen leimaantuminen vyöhykkeiden perusteella ja kaiken lisäksi vyöhykkeisiin sijoittaminen on turhaa ja epäolennaista työväliseen käytön kannalta. On hyvä myös huomioida, että huolia tulee ja menee. Joissakin tapauksissa huoli pysyy ja saattaa jopa kasvaa. (Huolen vyöhykkeistö.)

Käsittelen nyt neljään jaettua mallia huolen vyöhykkeistöstä (taulukko 1). Esitelmäni malli on muotoiltu Tom Erik Arnkilin ja Esa Erikssonin kehittämästä huolen vyöhykkeistöstä. (Ks. Arnkil & Eriksson 2009, 1.)

Taulukko 1. Huolen vyöhykkeistö

I vyöhyke: Ei huolta	II vyöhyke: Pieni huoli	III vyöhyke: Tuntuva huoli	IV vyöhyke: Suuri huoli
Ei huolta lapsesta.	Huoli tai ihmettely on käynyt mielessä, mutta luottamus omiin mahdollisuuksiin hyvä. Ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta on käynyt mielessä.	Huoli on tuntuva ja omat voimavarat ovat ehtymässä. Lisävoimavarojen ja kontrollin lisäämisen tarve on kasvavaa.	Huoli on erittäin suuri ja omat keinot ovat loppussa. Tilanteeseen on saatava muutos heti!

Huolen vyöhykkeistön ensimmäisellä vyöhykkeellä ei ole havaittavaa huolta, mutta toisella vyöhykkeellä on jonkinlaista pientä huolta esillä. Mielessä on siis voinut käydä, että apua olisi hyvä saada jostain suunnasta. Avun tarve ei kuitenkaan ole välttämättä vielä niin suuri, että olisi ryhdyttävä mihinkään toimenpiteisiin. Tuntuvan huolen vyöhykkeellä avuntarve kasvaa, ja se voi olla äkillisesti aiheutunut huolta herättävä tilanne, tai sitten pitkään jatkunut vaikea tilanne ei ole näyttänyt helpottumisen merkkejä. Tällä vyöhykkeellä alkaa olla tarvetta saada apua ja huolen puheeksi ottaminen saattaa tulla kysymykseen, jotta asioihin olisi mahdollista saada jonkinlaista selkoa. Suuren huolen vyöhykkeellä voi olla, ettei enää välttyä esimerkiksi lapsen kiireelliseltä sijoitukselta. Olisi hyvä miettiä tarkasti, viivytteleekö omaa toimintaansa tälle vyöhykkeelle vai toimiiko jo hieman aikaisemmin, jotta suurelta pahalta olisi mahdollisuus välttyä.

3.2.2 Huolen puheeksiotto -menetelmä

Alun perin huolen puheeksiotto -menetelmä kehitettiin Palmuke-projektin yhteydessä 1990-luvun loppupuolella Hämeenlinnassa ja Raisiossa. Palmuke-sana voidaan purkaa muotoon *palvelurakenteen muutos ja henkilöstön kehittäminen*. Ideana oli luoda verkostomainen työmalli lasten, nuorten ja perheiden auttamiseksi. Puheeksiottaminen on näyttävästi aina tuottanut ongelmia,

joten sen vuoksi huolen puheeksioton malli on kehitetty alun alkaen. Menetelmää hiottiin ja kehiteltiin edelleen myös Varpu- eli varhaisen puuttumisen projektissa. Menetelmä pohjautuu dialogisuuden painottamiseen. (Eriksson & Arnkil 2005, 3.)

Huolen puheeksiotto on osana varhaista puuttumista tärkeä ja vanhempia kunnioittava menetelmä. Jotta lapsen huolestuttavaan tilanteeseen saataisiin muutos, tarvitaan siihen keskustelua yhteistyössä lapsen vanhempien kanssa. Kun huolta koetaan, on se aina subjektiivinen kokemus. Tarkoitus ei ole siis samaistua toisen työntekijän huolen kanssa samalla tasolle. Lasten kanssa työskennellessä työntekijää voi huolettaa ajatus, kuinka lapselle tai nuorelle käy, jos tilanne ei muutu. Tilanne on voinut olla jo aluksi hieman huolestuttava, mutta omaa toimintaa muuttamalla on koettu, että tilanne voisi muuttua. Tämän kuitenkin epäonnistuttua on todettava, että tilanteeseen tarvitaan myös muiden osallisten voimavaroja. Kuinka siis olisi mahdollista ilmaista oma huoli niin, ettei se riko vaivalla rakennettua kasvatuskumppanuutta sen vuoksi, että vastapuoli loukkaantuu tai reagoi jotenkin muuten hankalalla tavalla? (Eriksson & Arnkil 2005, 7; Huolen puheeksi ottaminen varhain ja dialogisesti.)

Monesti huolen puheeksiotto on vaikea asia. Työskentelysuhteita vanhempien kanssa ei haluttaisi suoralta kädeltä tuhota, sillä vanhempien luottamuksen saaminen on varmasti vienyt aikansa. Huolestuttavassa tilanteessa ajatellaan tulevaisuutta puheeksi ottamisen jälkeen; vanhemmat varmasti suuttuvat ja pahoittavat mielensä sekä kokevat työntekijän pitävän heitä huonoina vanhempina. Ikävä kyllä näin toimimalla ja asiaa välttämällä ongelmat kasvavat kasvamistaan ja lopulta ne saattavat purkautua siinä vaiheessa, kun ei enää ole muuta tehtävissä kuin sijoittaa lapsi pois kotoa jonnekin kodin ulkopuolelle. (Huolen puheeksi ottaminen varhain ja dialogisesti.)

Huolen puheeksi ottamiseen on kehitetty erikseen kysymyssarja, joka auttaa työntekijää dialogiin valmistautuessaan ja ensimmäinen osio erityisesti siinä vaiheessa, kun mietitään sitä, että huoli pitäisi ottaa puheeksi. Siinä käydään läpi niitä asioita, joista työntekijä on eniten huolissaan lapsen tilanteessa sekä huolen tasosta ja sen suuruudesta; mitä tapahtuu, jos huolta ei oteta puheeksi. Toisessa osiossa käydään läpi asioita, jotka tulisi dialogivaiheessa muistaa

huomioida. Työntekijän tulee ottaa huomioon, missä asioissa vanhempi tai vanhemmat voivat kokea työntekijän uhkana ja kuinka taas tukevana pilarina. Puheeksi vanhempien kanssa tulee ottaa myös positiiviset asiat, ei pelkkiä negatiivisia. Vanhempien kanssa on tarkoitus luoda yhteinen toimintamalli lapsen tilanteen parantamiseksi. Dialogia tulee miettiä myös sen suhteen, kuinka huoli otetaan puheeksi ja mitkä ovat yhteistyöaiheet vanhempien kanssa. Työntekijä ennakoiki kuinka vanhemmat mahdollisesti reagoivat, jotta osaa oikeassa tilanteessa vastata myös negatiivisiin tunteisiin kunnioittavasti. Ennakoida olisi hyvä myös sitä, mihin puheeksi ottaminen johtaa ja milloin ja missä se olisi hyvä hoitaa. Kun huoli on lopulta otettu puheeksi, työntekijän tulee itsereflektion tavoin miettiä, millaisia tunnelmia ennen, aikana ja jälkeen puheeksiottoa oli, ennakoiko työntekijä tilanteet kuten ne menivät, miten hän toteutti puheeksioton, miltä toiminta lapsen tilanteen suhteen näyttää ja onko jotain hyvää tai huonoa vielä asiaan liittyen ja onko jotain tarpeellista vielä tehdä asian parantamiseksi. (Eriksson & Arnkil 2005, 12–13.)

3.3 Varhaisen tuen ja ennaltaehkäisyn tärkeys

Perheen ja erityisesti vanhempien merkitys lapsen tulevaisuuden kannalta on tärkeä, sillä varhaisvuosien kokemukset määrittävät lapsen ja nuoren tulevaa kehitystä (Helminen 2006, 7). Vanhemman rooli on olla lapselle rakkauden antaja, rajojen asettaja, ihmissuhdeosaaja, elämänopettaja ja huoltaja. Nämä roolit muuttuvat lapsen iän ja kehitystason sekä perhetilanteen mukaisesti. Vanhemmuuden kuva on siis hyvin laaja ja monimuotoinen. Vanhemmuus on muutosten ja paineiden alla, minkä vuoksi erilaiset voimavaratekijät ovat tärkeitä vanhemmuuden tukemisessa. Lasta ja perhettä lähellä olevat ihmiset, myös päiväkodin työntekijät, ovat eräänlaisia voimavaratekijöitä perheen elämässä. (Koivula 2004, 77.) Haasteelliset elämäntilanteet perheessä heijastuvat ikävä kyllä myös vanhemmuudesta suoriutumiseen (Helminen 2006, 28).

Vuonna 2012 huostaan otettujen lasten määrä oli 10 675 lasta. Tilanne edelliseen vuoteen nähden pysyi siis samana. Huostaanotot ovat siis toistaiseksi pysähtyneet. Kiireellisesti sijoitettujen lasten määrä kuitenkin kasvoi vuoden 2011 jälkeen 1,5% ja vuonna 2012 lapsia olikin kiireellisesti sijoitettu peräti 3 944. Yhteensä kodin ulkopuolelle oli vuonna 2012 sijoitettu 17 830 lasta. Las-

tensuojelun avohuollon asiakkaana olevia lapsia ja nuoria oli samana vuonna 87 200, joista 7000 kuului jälkihuollon piiriin. Tilastojen mukaan kaikista 0–17-vuotiaista yksi prosentti oli otettu huostaan. 16–17-vuotiaiden nuorten kohdalla huostaanotot olivat yleisempiä kuin nuorempien lasten, sillä heissä vastaavan ikäisestä väestöstä huostaanotto prosentti oli 2,9 %. (Lastensuojelu 2012, 1–2.) Tilastojen perusteella lastensuojelun toimenpiteitä kohdistettiin vähiten alle kouluikäisiin lapsiin, mutta heti kouluiän koittaessa lastensuojelun toimenpiteet olivat lisääntyneet, ja erityisesti kiireelliset sijoitukset olivat noususuhdanteessa. Tästä voisi päätellä, että vaikka varhaiseen puuttumiseen on panostettu enemmän, sen vaikutukset ovat vielä vähäiset. Pienempiä lapsia on vielä tilastollisesti vähän lastensuojelun piirissä, joka on johtanut siihen, että myöhemmässä vaiheessa lastensuojelun tultua kuvioihin mukaan on jouduttu turvautumaan jo kiireellisiin sijoituksiin. Kiireelliset sijoitukset ovat yksi osoitus siitä, että tilanteet perheissä ovat kärjistyneet ja ongelmat kasaantuneet liian pitkälle. Mielestäni tähän olisi mahdollisesti voinut vaikuttaa varhaisen tuen avulla, sillä näin perheille olisi saatu tukea ongelmien varhaisissa vaiheissa, jolloin ne olisi ollut helpompi vielä korjata.

Suomessa huostaanottoja tehdään liian paljon ja suurempi hyöty olisi panostaa ongelmiin aikaisin puuttumiseen ja tukea perheitä ajoissa sekä kehittää ja käyttää peruspalveluita. Huostaanottojen määrä ei näytä laskevan, vaan vuosi vuodelta niitä tuntuu tulevan lisää ja luvut nousevat kohisten. Onneksi kuitenkin varhaiskasvatusikäisten lasten huostaanottojen määrä ei ole samalla tavalla kasvussa kuin teini-ikäisten, mutta joka tapauksessa huostaan otettuja lapsia on paljon. Erityisesti laitossijoituksia tehdään verrattain paljon. (Sipilä & Österbacka 2013, 65.)

Perheitä tukevien peruspalveluiden ehkäisytehtävän tukemiseksi ei ole juuri suuria investointeja tehty. Suomessa on selkeä näkemys siitä, mitä tulisi tehdä, mutta asioihin ei ole toistaiseksi puututtu. Välineitä kyllä on, jos lasten ja nuorten ongelmia halutaan ehkäistä. Ulkomailta tutkitut ja kehitetyt varhaisen tukemisen muodot ovat tuottaneet tulosta ja säästäneet kustannuksia, myös niitä julkisia kustannuksia. Erityisen tehokkaiksi tukitoimiksi on havaittu varhaiskasvatukseen keskittyvät sekä koulunkäyntiä tukevat toimet. (Sipilä & Österbacka 2013, 65.)

Ratkaisevan tärkeää on huolehtia niiden pikkulasten vanhempien tuen saannista, joilla voimavarat ovat vähissä. Monien vanhempien on helppo hyväksyä esimerkiksi kotipalvelu, sillä se ei ole lastensuojelun lailla leimaava. Jos perhe eristyy liikaa, merkitsee se lapsillekin suurta kehitysrisiä. Tämän vuoksi perheiden syrjäytymistä on ehkäistävä ja siihen on puututtava ajoissa. Suuri ongelma tämä näyttäisi olevan maahanmuuttajataustaisissa perheissä, joissa lasten kielenopetukseen on panostettava erityisen paljon. Syrjäytymisvaarassa olevien lasten kehitystä tulee tukea lisäämällä perheen osallisuutta verkostoihin, työelämään ja yhteiskuntaan. Nämä kaikki eivät ole millään tavalla päivähoidon ratkaistavissa, mutta päiväkotitoimi on edelleenkin hyvällä näköalalla perheen asioita tarkasteltaessa. Varhaiskasvatuksen ja täten päivähoidon merkitys lasten ja perheiden asioissa on todella merkittävä, ja se lisää entuudestaan päivähoidon vastuuta ja varhaisen puuttumisen sekä tuen tärkeyttä. (Sipilä & Österbacka 2013, 66.)

Verkostoyhteistyön merkitys varhaisessa puuttumisessa on valtava niin ennaltaehkäisevässä että korjaavassa merkityksessään. Kun koko verkosto on tietoinen lapsen tilanteesta sekä toimintamalleista tilanteen helpottamiseksi, lapsen kehitykselle on mahdollisuus saada oikeanlaista tukea päivittäin. (Liias & Putkonen 2008, 46.)

3.4 Seuraukset lapsen sijoittamisesta kodin ulkopuolelle

Kun lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle, on hän todennäköisesti ollut jo pitkään lastensuojelun asiakkaana. Hänellä saattaa olla kokemusta puutteellisesta vanhemmuudesta, perhetyön kautta saaduista tukihenkilöistä perheessä, mahdollisesti jopa vanhempien kanssa vietetystä ajasta päihdekuntoutuksessa. Ennen huostaanottoa lapsella on luultavimmin ollut aikaisemminkin sijoituksia, lyhytaikaisia tosin, kodin ulkopuolella. Jos lapsi onnistutaan sijoittamaan esimerkiksi sijaisperheeseen alle kahden vuoden iässä, saattaa hänen turvallisuuden tunteen saavuttaminen sekä kiintyminen uusiin sijaisvanhempiinsa kestää useampia vuosia riippuen lapsen taustasta. Lapsella on sijoituksen takia huoli siitä, menettääkö hän syntymävanhempansa kokonaan. Mikä kuitenkin on haastavinta, saattaa lapsi vielä vuosienkin jälkeen elää vaikeassa lojaliteettiristiriidassa syntymävanhempien ja sijaisvanhempien välillä. Teini-

ikään tullessaan sijoitetulla nuorella on varhaislapsuudessa syntyneitä haavoittuvuusalueita, jotka voivat tuottaa koviakin myllerryksiä nuoren varttuessa ja aikuistuuessa. (Mantila, Mikkonen & Väinölä 2008, 42–45.)

Suomessa tehtiin rekisteripohjainen tutkimus vuonna 1987 syntyneistä kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, kuinka sijoitettuna olleet lapset ja nuoret pärjäsivät hyvinvoinnin eri osa-alueilla nuorena aikuisena ei-sijoitettuihin verrattuna. (Kestilä, Väisänen, Paananen, Heino & Gissler 2012, 1.) Tutkimuksen perusteella sijoitettuna olleiden hyvinvoinnissa oli paljon puutteita ja nämä puutteet liittyivät kaikkiin tutkittuihin ulottuvuuksiin. Hyvinvoinnin riskit vaihtelivat sen mukaan, minkä ikäisenä lapsi oli sijoitettu, mistä syystä lapsi oli sijoitettu ja minkä muotoinen sijoitus oli ollut. Kodin ulkopuolelle sijoitetut pärjäsivät yleisesti ottaen ikäisiään heikommin. Todennäköisimmin heillä oli vain perusasteen koulutus, he olivat saaneet useammin toimeentulotukea, todennäköisemmin he olivat kärsineet mielenterveyden häiriöistä ja käyttäneet kyseisen puolen palveluita, tehneet rikoksia sekä tulleet nuorella iällä vanhemmiksi. (Kestilä et al. 2012, 14, 17.)

Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset olivat tutkimuksen mukaan haavoittuneet erityisesti sosioemotionaalisisella sekä käyttäytymisen alueilla ja lisäksi heillä oli enemmän mielenterveyden häiriöitä muihin vastaavan ikäisiin verrattuna. Siitä huolimatta, että vahingoittava ympäristö lapsuudessa vaihtui sijoituksen myötä, saattoivat monet ongelmat jopa vain pahentua. Suurin ongelma tämän takana on, että ennen sijoittamista lapsen elämässä oli ollut paljon eri riskejä ja ne olivat päässeet kasaantumaan ja ketjuuntumaan. Toisena ongelmana voidaan pitää sijoituksen aikaisia riskejä ja olosuhteita. (Kestilä et al. 2012, 16.)

Varhaislapsuuden kokemukset ovat pitkäkestoisia ja vaikuttavat lasten kykyihin ja ominaisuuksiin myös myöhemmissä elämänvaiheissa. Eräs suurimmista haastealueista on kouluttautuminen. Kansainvälisten tutkimusten mukaan myös työttömyysjaksot ovat sijoitettuna olleilla asiakkailla yleisempiä. Koulutautumattomuuden ja työttömyyden ongelmat johtavat loogisesti taloudellisiin ongelmiin. Myös psykiatrisen erikoissairaanhoidon osastojaksojen ja poliklinikkakäyntien todennäköisyys oli kohonnut sijoitettuna olleilla nuorilla aikuisilla. Erityisesti todennäköisyys näihin oli voimakkaampi nuorempien sijoitettujen

lasten keskuudessa. Häiriöille altistavat kaltoinkohtelu sekä kuormittavat elinolot. Lastensuojelun asiakkaaksi valikoituvat lapset joutuvat rakentamaan elämänsä kokoon pienistä sirpaleista ja traumaattisten kokemusten työstäminen on pitkä prosessi. Tarkoituksenmukaisia palveluita tulisikin tarjota näille lapsille riittävän ajoissa. Pienten lasten tapauksessa lastensuojelun järjestelmä voi myös edistää mielenterveysongelmien syntymistä. Sijoitettuna olleilla naisilla oli varhaisessa aikuisuudessa suurempi riski tulla raskaaksi varhain ja myös raskaudenkeskeytykset olivat selvästi suurempia heillä kuin ei-sijoitettuna olleilla naisilla. Myös sijoitettuna olleilla tytöillä murrosiän havaittiin alkavan keskimääräistä aikaisemmin. Tämä johti siihen, että henkinen ja fyysinen kehitys eivät kulkeneet käsi kädessä. (Kestilä et al. 2012, 16–17.)

Jos tilanteeseen puututaan liian myöhään, on suunnan muuttaminen yhä vaikeampaa. Mitä myöhemmässä vaiheessa lapsen sijoitus tehdään, sen lyhyemmäksi ja vähemmän vaikuttavaksi se jää. Erityisesti tämä pätee teini-ikäisiin, jolloin täysi-ikäisyys on jo lähellä. Jos verrataan teini-ikäisenä sijoitettuja ja alle 12-vuotiaana sijoitettuja lapsia, pärjäsivät nuoremmat myöhemmässä elämässään paremmin. Tämä saattaa johtua juurikin sijoituksen pituudesta ja siitä, että silloin on vielä suurempi mahdollisuus kyetä puuttumaan lapsen kehityksen suuntaan. Keskeiseksi kysymykseksi tutkimuksessakin paikantui varhainen tuki jo ensioireiden ilmetessä. Jos lastensuojelusta haetaan apua liian myöhään, ovat ongelmat tämänkin tutkimuksen mukaan jo niin syviä ja moninaisia, että niihin on vaikea vaikuttaa. (Kestilä et al. 2012, 17.)

Kaiken tämän tiedon perusteella varhainen tuki ja varhainen ongelmiin puuttuminen on tärkeää. Tulevaisuuden kannalta sillä voi olla sekä lapselle että koko perheelle suuri merkitys.

4 PÄIVÄHOITO PÄIVÄKODEISSA

4.1 Päivähoito käsitteenä ja sitä ohjaavat lait

Laki lasten päivähoidosta (19.1.1973/36, 1. §) määrittää, että päivähoito lapsen hoidon järjestämiseksi voidaan toteuttaa päiväkotihoidona, perhepäivähoitona, leikkitoimintana tai muuna päivähoitotoimintana.

Päivähoitoa ohjaavat seuraavat lait: perustuslaki, kuntalaki sekä muut erillislait kuten kansanterveyslaki, sosiaalilainsäädäntö ja koulutuslainsäädäntö. Perustuslain suhteen päivähoitossa tulisi huomioida yhdenvertaisuus, ihmisarvon loukkaamattomuus sekä yksilön vapauksien ja oikeuksien turvaaminen. Kuntalaki taas korostaa palvelun käyttäjien osallisuutta sekä vaikuttamisnäkökulmaa. Jos lakeja ei noudateta, seuraa siitä sanktioita. Tämän vuoksi päivähoitopalvelut ovat varsin yhdenmukaisia ja kaikkien saatavilla missä tahansa päin Suomea. (Huhtanen 2004, 17–18.)

Päivähoidon tavoite on tarjota lapselle jatkuvia, turvallisia ja lämpimiä ihmissuhteita sekä kasvuympäristö, joka ottaa lapsen lähtökohdat huomioon ja toiminnallaan tukee lapsen monipuolista kehittymistä. Yksi pääasia on se, että päiväkotit tukevat vanhempia kasvatustehtävässään ja yhteistyössä heidän kanssaan edistää lapsen persoonallisuuden kehitystä tasapainoisesti. (Laki lasten päivähoitosta 19.1.1973/36, 2a §.)

Suomen päiväkodeissa hoito ja varhaiskasvatus painottuvat perinteisiin kasvatustavoitteisiin. Joissakin päiväkodeissa painotuksena voi olla myös jokin toiminnallinen osa-alue kuten liikunta tai taidekasvatus. Poikkeavampia niin kutsuttuja vaihtoehtopedagogiikkaa harjoittavia päiväkoteja ovat montessorija steinerpedagogiikkaa harjoittavat päiväkodit kielikylypyjä suosivien lisäksi. Näitä suositaan kuitenkin enimmäkseen yksityisissä tai järjestöjen päiväkodeissa. (Kauppi 2001, 26.)

4.2 Kasvatuskumppanuus tuen tarpeessa olevan perheen kanssa

Kasvatuskumppanuus tarkoittaa vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten välistä kunnioittavaa yhteistyötä ja vuorovaikutusta. Se toimii samalla siltana kodin ja päiväkodin välillä. Tämä silta kannattelee lapsen turvallisuuden tunnetta ja sosiaalista kehitystä. Kasvatuskumppanuus perustuu pieniin arkisiin tekoihin. (Juusola 2011, 232.) Vanhemmat ja varhaiskasvatuksen ammattilaiset toimivat yhteistyössä tukeakseen lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Yhtenä kasvatuskumppanuuden tärkeänä tavoitteena on havainnoida näillä osa-alueilla esiintyviä mahdollisia tuen tarpeita ja luoda sen perusteella vanhempien kanssa ajoissa lasta tukeva toimintastrategia. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31–32.)

Tavoitteena oleva yhteinen kasvatustavastuu, joka päiväkodin ja vanhempien välillä on, perustuu riittävään tiedon välittämiseen, valinnan vapauteen ja luottamukselliseen vuorovaikutukseen. Ideana näissä on se, että vanhempien tulisi saada tietoa varhaiskasvatustalvueluista sekä niiden kasvatuksellisista, hoidollisista ja opetuksellisista tehtävistä. Vanhemmilla on luonnollisesti vapaus valita varhaiskasvatustuksen toimintaympäristöt, joihin he lapsensa haluavat. Luottamuksellisen vuorovaikutustuksen suhteen tärkeää on, että lapsen kasvun, kehittymisen ja oppimisen tukemisessa toimitaan kumppaneina yhteistyössä päivähoidon kanssa. Se tarkoittaa tasavertaista vuorovaikutusta, jossa vanhempien arkitietämys ja tärkein tieto oman lapsensa asioista yhdistyy varhaiskasvatustuksen ammattilaisen asiantuntemukseen. Vanhemmilla on oikeus päästä osalliseksi suunnittelemaan lapsensa kodin ulkopuoliseen varhaiskasvatustukseen sekä tämän suunnitteluun ja arviointiin. (Huhtanen 2004, 36–37.)

Hyvin usein kuulee, kun päivähoidolla herää huoli lapsesta, tuo se kasvatustalvpanuuteen ongelmia ja tekee vuorovaikutustilanteista lasten vanhempien kanssa haastavia. Näiden tilanteiden varalta pohjalle on hyvä rakentaa toimiva vuorovaikutustussuhde lapsen vanhempien kanssa. Yksi mahdollisuus on, että päivähoidossa kerrotaan esimerkiksi jo lapsen päivähoitoon tullessa siitä, kuinka päiväkodilla on tapana toimia huolestuttavissa tilanteissa ja millaisia toivomuksia heillä on vanhempien kanssa tehtävälle yhteistyölle näissä tilanteissa. (Komi 2010, 32.) Tuen tarpeen tilanteissa asiat tulisi ottaa vanhempien kanssa puheeksi luottamusta herättävästi; päivähoidon henkilökunnalla on aidosti tahtoa ja kykyä auttaa perhettä ja lasta. (Kaskela & Kekkonen 2006, 46–47.) Voisi siis kuvitella, että ainakin vanhempien tietoisuus päiväkodin toimintatavoista helpottaisi henkilökuntaa ottamaan huolta puheeksi vanhempien kanssa tilanteen niin vaatiessa. On varsin yleinen ongelma, että pelätään vanhempien reaktiota, jos esitetään heidän lapsellaan tai perheessä olevan huolen aihetta. Ajattelisin tässäkin tilanteessa juuri varhaisen puuttumisen olevan se perheelle edullisempi vaihtoehto, jolloin päivähoidon ei tarvitse toimia lastensuojelun välikätenä, sillä heillä on mahdollisuus ohjata alkuvaiheessa perhettä vielä joidenkin yleisten tukipalveluiden piiriin.

4.3 Palveluohjaus päiväkodissa ja varhaisen tuen palvelut

Perhetyötä on yritetty saada osaksi päiväkodin tehtäviä. Kallialan (2012, 91–92) mukaan tämä on kuitenkin alentanut varhaiskasvatuksen painoarvoa sekä lamaannuttanut päiväkotien työskentelyä. Päiväkotien ajankäytön kannalta ei ole hänen mukaansa olennaista ohjata vanhempia, sillä se aika on pois laadukkaasta perushoidosta ja varhaiskasvatuksesta. Päivähoidossa tulisikin hänen mielestään panostaa siihen, että vanhempia ohjataan hakemaan asiantuntija-apua, jolloin korostetaan palveluohjausasiantuntijuutta.

Kouvolan kaupungissa hyvinvointipalveluiden sisällä olevaan kasvuun ja oppimisen sekä lapsiperheiden tukemisen kokonaisuudessa elämän alkupolun alueella painotetaan lapsen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen sekä lapsiperheiden arjen tukemiseen. Näitä tukipalveluita tarjotaan varhaiskasvatuksessa lasten päivähoidossa, esiopetuksessa sekä varhaiskasvatuksen kerhotoiminnassa, äitiys- ja lastenneuvoloissa, perheneuvolassa, lapsiperheiden kotipalvelussa ja ehkäisevässä perhetyössä sekä perheoikeudellisissa palveluissa. (Kouvolan kaupungin hyvinvointipalvelut pähkinänkuoressa 2013, 1.) Näitä kaikkia yhdistää se, että niiden asiakkuus ei vaadi lastensuojelun asiakkuutta.

Lähtökohtaisesti päivähoito toimii ehkäisevänä lastensuojeluna, sillä se tarjoaa perheille tukea kasvatustehtävässä sekä tukee lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Tietysti varhaiskasvatustalvet voivat toimia tietyissä tilanteissa myös lasta kuntouttavana tahona ja palveluna. Päiväkodeissa on käytössä lapsikohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat, joihin kirjataan tarvittaessa myös lapsen erityisen tuen tarpeet. Ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan päiväkodissa tuen tarpeen eri vaiheissa. Kasvatuskumppanuus liittyy osaltaan kaikkiin vaiheisiin. (Varhaiskasvatus ja päivähoito.) Tuki, jota tarjotaan, tarkoittaa yleensä lisäkäyntien tai kotikäyntien tarjoamista lapselle tai koko perheelle. Näitä tuen muotoja voi olla esimerkiksi neuvolan perhetyö. Tukea tulisi tarjota perheille mahdollisimman varhain, kun vanhempien omat voimavarat ovat vähissä. (Ehkäisevä lastensuojelu.)

4.4 Jaakonpuiston vuoropäiväkoti

Jaakonpuiston vuoropäiväkoti toimii Kouvolan keskustassa Jaakonpuiston kupeessa. Päiväkodin arvoihin kuuluvat turvallisuus, lapsen yksilöllisyyden kunnioittaminen sekä kasvatuskumppanuus. Jaakonpuiston päiväkotitoiminta lupaa hyvää perushoitoa, tunne-elämän, esteettisyyden ja motoristen toimintojen kehittämistä sekä oppimisvalmiuksien eli tietojen ja taitojen kehittämistä. (Jaakonpuiston vuoropäiväkoti.)

Jaakonpuiston päiväkodissa on neljä ryhmää: Ressut eli 1–2-vuotiaat, Eput eli 2–3-vuotiaat, Tenavat eli 3–5-vuotiaat sekä Jokuset 5–6-vuotiaat. Jaakonpuiston päiväkodissa on hallinnollinen johtaja, seitsemän lastentarhanopettajaa, 12 lastenhoitajaa, kolme päivähoitotyöntekijää, siistijä ja ruokapuolesta vastaava työntekijä. (Ryhmät ja henkilöstö.)

Jaakonpuiston päiväkodissa on jonkun verran vuosien ajalta tietoa ja kokemusta lastensuojelulapsista sekä lastensuojelun kanssa tehdystä yhteistyöstä, joten tämän päiväkodin työntekijöiden kanssa on erittäin hyvät lähtökohdat aloittaa varhaisen tuen toimintamallin rakentaminen ja kehittäminen Kouvolaan.

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

5.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tehtävä

Opinnäytetyöni päätavoite on luoda konkreettinen apuväline ja toimintamalli Jaakonpuiston päiväkodin henkilökunnalle helpottamaan lasten ja perheiden varhaista tukemista erityisesti niissä tilanteissa, kun pohditaan lastensuojeluilmoituksen tekemistä.

Ammatillisena tavoitteenani on saada tutkimuksen avulla osaamista kehittämistyöstä sekä lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen yhteistyöstä keskittyen juuri varhaiseen puuttumiseen, joka sijoittuu lastensuojelun avohuollon puolelle. Tutkimustani on myöhemmin mahdollista käyttää varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteisissä koulutuksissa tai tehtävissä, joissa tarkoituksena on edistää varhaisen tuen mallia sekä näiden kahden organisaation yhteistyötä.

Opinnäytetyöni tehtävänä on kehittää Jaakonpuiston päiväkodille varhaisen tuen toimintamalli. Tutkimustehtäväni rajasin huolen vyöhykkeistöön ja siinä sivussa tulee käsiteltyä myös huolen puheeksi ottamista. Koska huoli on aina subjektiivinen, on vyöhykkeistö vain suuntaa antava. Jokaisella on siis oma harkintansa toimenpiteissä, joihin huoli viittaa. Huoli on aina merkki siitä, että kaikki ei ole hyvin, sillä jokin aiheuttaa huolen. Huolen vyöhykkeistön kokoomisessa tarkoitus on luoda työyhteisölle yhteinen toimintamalli ja kannustin reagoida ongelmiin niiden varhaisessa vaiheessa eikä vasta sitten, kun tarvitaan jo suurempia toimenpiteitä kaiken korjaamiseksi. Huolen vyöhykkeistön avulla työntekijän on mahdollisuus kartoittaa oman huolensa taso, ja se, millainen on mahdollinen yhteistyöverkoston tarve. Huolen vyöhykkeistössä käytetään alustana Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen luomaa huolen vyöhykkeistöä (ks. Arnkil & Eriksson 2009, 1). Huolen puheeksioton menetelmää käytetään huolen vyöhykkeistön ohella apuvälineenä, jotta lapsen huolestuttavaan tilanteeseen on mahdollisuus saada jokin muutos.

Huolen vyöhykkeistö on ollut jo käytössä pitkälti monissa paikoissa, mutta jostain syystä varhainen tuki ja varhainen puuttuminen sekä lastensuojeluilmoitusten tekeminen päiväkodeissa eivät toimi niin hyvin kuin ne voisivat toimia. Huolen vyöhykkeistö on toimiva jo sellaisenaan, mutta opinnäytetyön tarkoitus on soveltaa siitä toimiva malli Jaakonpuiston päiväkodin tarpeisiin ja konkretisoida sitä käytännön tilanteisiin. Siinä tuotetaan konkreettisia esimerkkitapauksia, jotka saattavat herättää huolen tietyllä vyöhykkeellä. Kehittelemäni huolen vyöhykkeistö tulee painottumaan erityisesti siihen, mitä tulee tehdä milläkin vyöhykkeellä. Tällöin työntekijöiden on helpompi arvioida oman huolensa tasoa ja tämä varhaisen tuen malli antaa sille vyöhykkeelle soveltuvat tavat toimia vanhempien ja yhteistyötahojen kanssa.

5.2 Työote ja opinnäytetyön metodologia

Opinnäytetyöni on tyypiltään toiminnallinen kehittämistyö. Se ei ole itsessään erillinen tutkimusmenetelmä, vaan sekoitus ja joukko eri tutkimusmenetelmiä, joita on mahdollisuus käyttää kehittämiskohteen sekä tilanteen mukaan. Kehittämisesä tutkimuskohteenä on esimerkiksi prosessi, toiminto, tuote tai asia-tila ja kohteenä voi olla mikä tahansa asia, johon voidaan vaikuttaa. Kohteen-

seen pyritään vaikuttamaan intervention avulla. (Kananen 2012, 19.) Opinnäytetyössäni kohteena on varhainen tuki päivähoitossa ja interventiona varhaisen tuen toimintamallin luominen.

Tiedonkeruun menetelmäksi valitsin ideointilomakkeen, joka sisältää avoimia kysymyksiä, joihin henkilökunnan on tarkoitus kirjoittaa ajatuksiaan. Lomakkeessa on kysymyksiä liittyen siihen, mikä mahdollisesti voisi aiheuttaa milläkin vyöhykkeellä työntekijässä huolta ja miten heillä on tapana tai olisi hyvä toimia tämän tasoisen huolen alueella. Lomakkeen avulla hahmotetaan myös huolen puheeksi ottamisen ajoitusta sekä sitä, kuinka työntekijöillä on ollut tapana tehdä se. Jotta päivähoiton ja lastensuojelun yhteistyötä olisi mahdollista edelleen parantaa, kysyn henkilökunnalta, mikä yhteistyössä on vaikeaa ja heillä on mahdollisuus ideoida vapaasti toimintaehdotuksia, jotka lopuksi toimitan lastensuojelulle. Ideointilomake täytetään yhdessä tiimityönä Jaakonpuiston päiväkodissa työntekijöiden valitsemana vapaana ajankohtana. Lomake jaetaan jokaiseen päiväkodin työryhmään ja jokaisesta ryhmästä on tarkoitus tulla omaan ryhmään sovellettavaa tietoa ja kokemusta.

Aineistot käyn läpi sisältöanalyysin avulla etsien eroja ja yhtäläisyyksiä samalla tiivistäen aineistoa. Sisältöanalyysin valitsin analyysimenetelmäksi sen vuoksi, että sitä voidaan käyttää kaikkiin materiaaleihin, jotka ovat tekstimuodossa (ks. Kananen 2012, 116). Tiedonkeruun jälkeen saatujen tietojen pohjalta luodaan ensimmäinen varhaisen tuen malli. Jotta saan sovellettua tietoja lastensuojelun kanssa tehtävään yhteistyöhön, käydään malli aluksi läpi myös lastensuojelun avohuollon työntekijöiden kanssa, ja heillä on mahdollisuus antaa parannusehdotuksia toimintamallin kehittämiseksi. Kun nämä vaiheet on käyty läpi, on mahdollisten korjausten jälkeen varhaisen tuen toimintamalli valmis ja se voidaan ottaa käyttöön päivähoitossa.

5.3 Aikaisemmat tutkimukset aiheesta

Saari Tiiu (2010) on tehnyt opinnäytetyön Kouvolan lastensuojelun henkilöstön näkemyksistä päivähoiton kanssa tehdystä yhteistyöstä. Hän on tutkinut sosiaalialan opinnäytetyössään muun muassa päivähoiton henkilöstön tekemien lastensuojeluilmoitusten oikea-aikaisuutta ja määrää lastensuojelun työntekijöiden näkökulmasta. Tutkimuksen perusteella lastensuojelun työnteki-

jöiden näkökulmasta päivähoidosta lastensuojeluilmoituksia ja yhteydenottoja tuli vähän ja suurin osa päivähoidon yhteydenotoista kosketti konsultaatiopuheluita, joissa asiat eivät kuitenkaan edenneet mihinkään, jos vanhemmat eivät olleet yhteistyöhaluisia. Lastensuojeluilmoituksia ei siis näissä tilanteissa uskallettu tehdä. Kuitenkin selkeissä tapauksissa, joissa ei ollut epäilystä esimerkiksi lapsen kaltoinkohtelusta, lastensuojeluilmoitus tehtiin viipymättä. Ilmoituksia tuli kuitenkin niin vähän, että lastensuojelun näkökulmasta ilmoitusten oikea-aikaisuus tuli myöhässä.

Kehitystoiveena olikin, että ilmoituksia tehtäisiin ajoissa ja ongelmiin puututtisiin hyvissä ajoin. Toiveena oli myös se, että jos lapsesta huoli jatkuu päivähoidossa, olisi päivähoidon tehtävä lapsesta useampia lastensuojeluilmoituksia. Lastensuojelusta osattiin kertoa myös, että päivähoidon henkilökunta ei halunnut heidän yhteydenotostaan kerrottavan lapsen vanhemmille ja vaikka lapsesta olisi ollut huoli, ei siitä tehty lastensuojeluilmoitusta. Lastensuojelussa toivottiin, että päivähoito tarkkailisi enemmän lapsen ja vanhempien käytöstä, kiinnittäisi huomion mahdollisiin ongelmiin ja huolen kasvaessa, tekisi ajoissa lastensuojeluilmoituksen. Enemmän huomiota tulisi kiinnittää myös vanhempien jaksamiseen, lapsen kehityksellisiin asioihin sekä vanhempien ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen. Päivähoidon olisi lastensuojelun näkökulmasta hyvä olla myös enemmän tietoisia lapsen arkipäivän asioista esimerkiksi vanhempien asumuserosta. Myös lapsen likaisuus on asia, johon tulisi heti puuttua. Vanhemmille tulisi puhua suoraan, jos lapsi reagoi jotenkin perheen ongelmiin. Tutkimuksen perusteella myös päivähoidon ja lastensuojelun yhteistyö oli vähäisempää kuin aiemmin.

Suvi Yrjönen ja Jonna Nygrén (2010) ovat tehneet opinnäytetyönsä aiheesta Päiväkodin huoli lapsesta: Kymenlaakson lastentarhanopettajien näkemyksiä lastensuojeluilmoituksen tekemisestä. Opinnäytetyössä tutkittiin mikä edistää tai mikä estää lastensuojeluilmoitusten tekemistä päiväkodeissa. Tutkimuksen perusteella lastentarhanopettajat kokivat tiedonkulun yksipuoliseksi, jolloin tieto välittyi lastensuojeluun, mutta ei lastensuojelusta päivähoitoon. Lastensuojelua pidettiin myös omana erillisenä organisaationaan. Koulutusta ja tiedottamista sekä yhteisiä tapaamisia lastensuojelulta olisi toivottu enemmän.

Suvi Huomo (2010) keskittyi opinnäytetyössään Huoli puheeksi -koulutuksen osaamisen siirtymisen päiväkotien arkeen tutkimiseen. Tutkimuksessa selvisi, että lisäkoulutusta kaivattaisiin ja että suurimmalla osalla vastanneista koulutuksesta oli jo useampi vuosi eikä kertauksen mahdollisuutta pidettäisi huonona asiana. Muun muassa moniammatillinen yhteistyö oli yksi koulutusta vaativa osa-alue.

6 OPINNÄYTETYÖPROSESSI JA SEN ETENEMINEN

Maaliskuun alussa käydyssä palaverissa lastensuojelun avohuollon toimistolla sosiaalityöntekijät näkivät monia puutteita päiväkotien lastensuojelupuolen osaamisessa. Keskustelun voisi luokitella teemahaastatteluksi, jossa itse otin tietoja ylös ja osallistuin toisinaan keskusteluun. Lastensuojelun työntekijöiden mielestä päiväkodin henkilökunnan tulisi ymmärtää, että päiväkodin henkilökunnan tulisi olla tukena sekä niille lapsiperheille, joilla on jo lastensuojelun asiakkuus kuin myös niille, joilla ei lastensuojelun asiakkuutta vielä ole. Päiväkodeissa tulisi heidän mielestään panostaa enemmän siihen, että tarjotaan perheille tukipalveluita ja ohjataan tuen piiriin. Tämä ei siis tarkoita aina lastensuojelua, sillä lastensuojelusta voidaan ohjata täysin saman tuen piiriin perhe. Käytännössä siis olisi hyvä, että huolestuttavassa tilanteessa perhe ohjataan esimerkiksi neuvolaan lastensuojelun sijaan heti ensimmäisenä. Tämä on tietysti kiinni siitä, antavatko lapsen vanhemmat esimerkiksi päiväkodin olla suoraan yhteydessä neuvolaan lapsen asioissa.

Lastensuojelun avohuollossa nähtiin myös keinojen ja hetkien olevan kadoksissa, kun mietitään esimerkiksi huolen puheeksiottoa. Huolen puheeksiotto tiedetään menetelmänä, mutta sitä ei aina ymmärretä, milloin vanhempien kanssa olisi hyvä ottaa huolestuttava asia puheeksi. Sosiaalityöntekijöiden mielestä samana päivänä tapahtunut tai huoleksi noussut asia tulisi ottaa saman päivän päätteeksi aina puheeksi. Suora puheeksi ottaminen ilmeisesti koetaan päiväkodeissa kuitenkin haastavaksi. Viimeisistä huolen puheeksioton koulutuksista on jo jonkin aikaa, minkä vuoksi myös tätä tulisi mieluusti päivittää.

Lastensuojeluilmoitusten suhteen päivähoidolla ei ilmeisesti ole monesti käsitystä siitä, mikä on riittävä huoli tehdä ilmoitus. Tämä johtaa monesti siihen,

että ilmoitus tehdään liian myöhään. Kynnys tehdä lastensuojeluilmoitukset on monesti liian suuri, vaikka kyse on lapsen hyvinvoinnista. Lastensuojelun työntekijät toivoivat myös siltä suunnalta parannusta, että vaikka lapsi olisi jo lastensuojelun asiakas, on huolestuttavat asiat siitäkkin huolimatta tuotava lastensuojelulle ilmi esimerkiksi tekemällä uusia lastensuojeluilmoituksia.

Ideointilomakkeet sekä saatekirjeet toimitin Jaakonpuiston päiväkodin johtajalle. Uskoin vastausten tulevan ajoissa, sillä ne tehdään tiimityönä eli minun tulisi saada neljä kappaletta ideointeja takaisin koko päiväkodista. Työntekijöillä oli siis hieman vajaa kaksi viikkoa aikaa täyttää lomake.

Kaikissa lomakkeissa oli ne takaisin saatuani yllättävän paljon tekstiä. Kysymykset oli koettu päiväkodissa haastaviksi. Tästä syystä oli mielestäni hyvä otsikoida lomake nimellä *ideointilomake*, sillä *haastattelulomake* olisi voinut antaa sille toisenlaisen merkityksen. Ideointilomakkeelta toivoinkin, että se toimisi nimensä mukaisesti ideoinnin välineenä. Siihen olisi siis mahdollista luoda sellaista, mikä olisi hyvä ja toteuttamiskelpoinen idea, mutta mikä ei vielä ole käytössä. Vaihtoehtoisesti siihen voisi myös vastata sen perusteella, mikä työtapana tähän asti ollut käytössä ja miten karttuneen tiedon perusteella olisi helpointa vastata. Materiaalit saatuani aloitin konkreettisen toimintamallin kokoamisen. Käytännössä kokosin kaikilta lomakkeilta tiedot ylös aihealueittain, jonka jälkeen jaottelin ne selkeämmin taulukkomuotoon. Kussakin huolen tason osassa oli tässä taulukossa henkilökunnalle ominaiset tavat toimia.

Varhaisen tuen toimintamalli alkoi rakentua kuvion muotoon PowerPointin kuvion rakennus -mahdollisuutta apuna käyttäen. Kasvatuskumppanuus oli vastauksissa niin vallitseva, että koin sen tärkeäksi osaksi koko prosessia ja huolten eri tasoja. Kullakin tasolla oli kasvatuskumppanuuden mukaisen toiminnan lisäksi myös muita konkreettisia asioita, joiden mukaan päiväkodin henkilökunta toimisi huolestuttavissa tilanteissa. Koska eri tiimeissä oli joissakin pienissä asioissa käytännön eroja, valitsin varsinaiseen malliin sellaisia asioita ja toimintatapoja, jotka yhdistivät kaikkien työntekijöiden tapoja toimia.

Lähetin alustavan varhaisen tuen mallin arvioitavaksi Jaakonpuiston päiväkotiin sekä Kouvolan lastensuojelun avopalveluiden vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Jaakonpuiston päiväkodista sain palautetta. Palaute koski ainostaan joi-

takin sanamuotoja, jotka tuli vaihtaa hieman erilaiseen sävyyn. Lastensuojelun avopalveluiden palautetta en ehtinyt saada ennen opinnäytetyön lähettämistä esitarkistukseen.

7 TULOKSET

Varhaisen tuen toimintamallin rakentaminen Jaakonpuiston päiväkotiin sujui suunnitellusti. Ideointilomakkeisiin sain vastaukset kaikista neljästä päiväkodin lapsiryhmän tiimistä. Kussakin tiimissä oli niin lastentarhanopettajia kuin lastenhoitajakin. Tiimit olivat kokeneet kysymyksiin vastaamisen ajoittain vaikeaksi, jota perusteltiin siten, että aihealueet olivat jaettuina huolen vyöhykkeistön mukaan, eikä huolen vyöhykkeistö ole heillä ollut suuressa käytössä arjessa. Jokaisesta tiimistä tuli kuitenkin paljon tietoa, joten kehittämistyö ja toimintamallin luominen ei estynyt sen vuoksi. Vastausten pohjalta tein tiivistelmän käyttäen apunani sisällönanalyysiä.

Opinnäytetyön tavoitteena oli luoda konkreettinen toimintamalli varhaisesta tuesta, jolla olisi mahdollisuus edistää varhaista ongelmiin puuttumista sekä ennaltaehkäistä suurempien ongelmien syntymistä. Pitkällä tähtäimellä opinnäytetyön tarkoitus on parantaa myös päivähoidon ja lastensuojelun yhteistyötä.

Opinnäytetyön tuloksena syntyi toimintamallin kuvio (kuva 1), joka on selkeä ja jota on helppo käyttää päiväkodin arjessa. Toimintamallin avulla työntekijän on helppo sijoittaa huolensa tietylle asteikolle, ja kullekin asteikolle luotiin työyhteisön avulla toimintatavat, kuten ensimmäisen lastensuojeluilmoituksen tekeminen.

7.1 Lapsen tai perheen esille tuoma huoli

Kussakin vyöhykkeessä oli kysymyksenä, mitä konkreettisia huolia lapsi tai vanhemmat tuovat esille. Jotta ei kävisi niin, että lasta tai perhettä luokitellaan jollekin vyöhykkeelle ongelman tai huolen kautta, näin parhaimmaksi esittää kaikki päiväkodin näkökulmasta huolestuttavat asiat yhtenäisenä huolen joukkona. Sellaisia huolia, joiden selvittämiseen riitti henkilökunnan mielestä vanhempien tukeminen, ohjaaminen ja opastaminen, olivat muun muassa ne ti-

lanteet, kun lapsi tuo huolta esille omasta turvallisuudestaan, jota ei kuitenkaan perusteltu tai tarkennettu vastauksissa; lapsella on syömisen kanssa ongelmia; vaatteet eivät ole asianmukaiset tai lapsella on uniongelmia ja esimerkiksi uhmaikään liittyviä ongelmia.

Pientä huolta saattoi henkilökunnan keskuudessa nostaa se, jos lapsi oli toistuvasti likainen, hänen perushoidossaan oli toistuvasti puutteita, lapsi sai voimakkaita raivokohtauksia tai lapsi kertoi huolestuttavia kertomuksia kotioloista liittyen esimerkiksi ruoan puutteellisuuteen. Vanhempien väsymys ja uupumus nähtiin myös huolestuttavaksi tekijäksi lapsen toistuvien raivokohtausten lisäksi. Erityisiksi huolen aiheiksi henkilökunta näki aikaisemmin mainittujen lisäksi lapsen puheet tai selkeät merkit kaltoinkohtelusta tai väkivallasta, lapsen normaalista poikkeavat mielialat sekä kehitykselliset pulmat, vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmat, vanhempien välinpitämättömyyden lasta kohtaan, vanhemmuuden totaalisen puuttumisen tai vanhemman masennuksen:

”Lapsi saattaa kertoa, ettei ole syönyt aamu- tai iltapaloja. Lapsi voi olla likainen ja vaatteet likaisia.”

”Lapsi puhuu huolestuttavia asioita kotielämästä.”

Ehdottomia hätätilanteita olivat henkilökunnan mielestä sellaiset, joissa lapsi oli jätetty hakematta, lapsen hakija oli päihtynyt, oli selviä merkkejä seksuaalirikoksesta tai muusta väkivallasta. Yleisesti ottaen henkilökunta näki huolen aiheeksi myös sen, jos heidän näkökulmastaan ongelmien laajuus oli jo niin suuri, ettei heidän työllään enää ollut juuri mitään merkitystä perheen tilanteen eteen, eikä perhettä voinut enää jättää yksin.

7.2 Päivähoidon toimintatavat huolen ilmentyessä

Päivähoidon henkilökunta lähtee ongelmatilanteissa liikkeelle siitä, että arkeen liittyviä kysymyksiä pohditaan yhdessä vanhempien kanssa ja vanhempia tuetaan ja opastetaan vanhemmuudessa tarpeen tullen. Käytännössä siis toteutetaan edelleen normaalia kasvatuskumppanuutta. Jos kuitenkin alkaa ilmetä pieniä ongelmia, on henkilökunnan mahdollista ohjata perhe kasvatus- ja per-

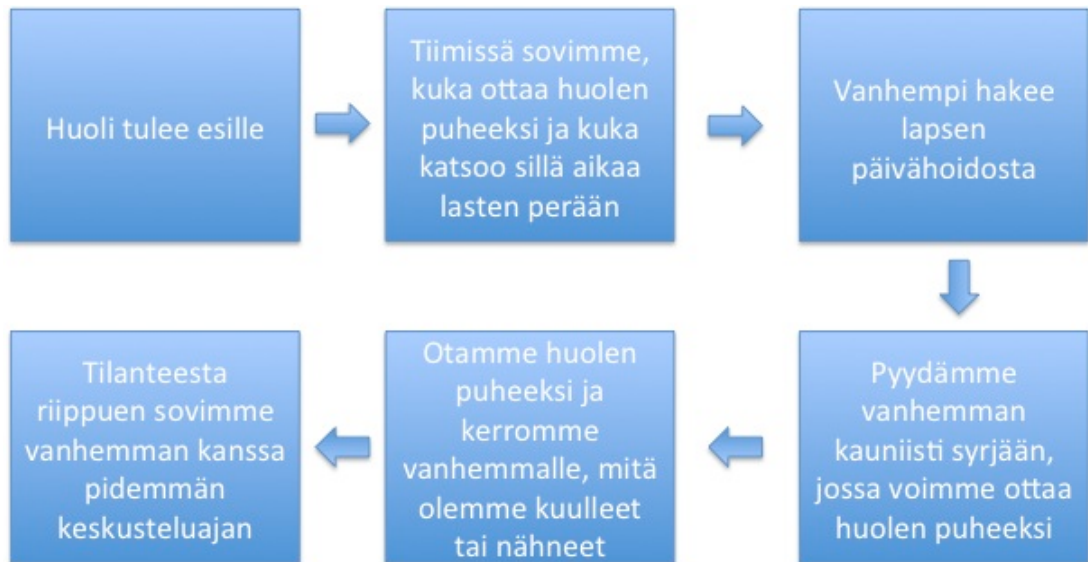
heneuvolaan tai neuvolalääkärin luokse. Vanhempien kanssa on mahdollista pitää myös vanhempainiltoja.

Huolen tason noustessa keskustellaan aiheesta tiimissä ja pidetään tarvittaessa vanhempien kanssa kasvat keskusteluja. Vanhemmille voidaan tällöin suositella esimerkiksi Hattu-perheneuvolaa. Vanhemmille tehdään hyvissä ajoin ongelmien ilmettyä selväksi, että tilanteen jatkuessa päivähoiton on otettava yhteyttä lastensuojeluun ja tehtävä lastensuojeluilmoitus. Vanhempia tuetaan koko ajan, mutta tarvittaessa ja huolestuttavien tilanteiden pitkittyessä lastensuojeluilmoitus tehdään sekä asiasta ilmoitetaan lapsen vanhemmille. Kun lastensuojeluilmoitusta ollaan tekemässä, informoidaan päiväkodin johtajaa asiasta myös, sillä päivähoiton johtaja haluaa olla osaltaan tietoinen tehdyistä lastensuojeluilmoituksista.

7.3 Huolen puheeksi ottaminen

Tiimien kertoman mukaan päiväkodissa on tapana ottaa huoli vanhempien kanssa puheeksi heti, kun huoli on ilmennyt ja heti, kun nähdään lapsen vanhempia. Tiimin kesken sovitaan, kuka ottaa huolen puheeksi ja kuka katsoo muun lapsiryhmän perään.

Useimmiten huoli otetaan puheeksi siinä vaiheessa, kun vanhempi tai vanhemmat ovat hakemassa lasta päivähoitosta. Jos lapsesta on vasta syntymässä huolta, voidaan huoli ottaa heti puheeksi vanhemman lasta tuodessa tai hakiessa. Yleensä huoli otetaan kuitenkin puheeksi siten, että vanhempi pyydetään rauhalliseen tilaan, jossa lapsi ei ole kuuloetäisyydellä. Tällöin huoli on helpompi ottaa puheeksi ja vanhemman kanssa on mahdollista sopia esimerkiksi keskusteluaika. Vanhemmalle kerrotaan se, mitä työntekijä on kuullut tai nähnyt, minkä jälkeen vanhemman kanssa pohditaan yhdessä seuraavaa askelta. Ajatustasolta käytännön tasolle kuvioon vietyinä Jaakonpuiston päiväkodissa huolen puheeksi ottaminen on kuvan 1 mukainen.

Kuva 1. Huolen puheeksi ottaminen

7.4 Yhteistyö ja sen haasteet lastensuojelun kanssa

Tiimeiltä kysyttiin myös sitä, mikä yhteistyössä lastensuojelun kanssa on ollut haastavaa ja mahdollisia parannusehdotuksia sen kehittämiseksi. Päiväkodin henkilökunnan kertoman mukaan haastetta tuo työntekijöiden vaihtuminen sekä oma kynnyks toimia. On siis epäselvää, milloin lastensuojeluun olisi hyvä ottaa yhteyttä ja mikä on riittävä huoli lastensuojeluilmoitukselle. Yksipuolinen tiedonkulku tai tiedon puute kokonaan haastaa lasten ja perheiden kanssa työskentelyssä, jos lapsesta on esimerkiksi tehty lastensuojeluilmoituksia päiväkodin tiimoilta:

”Lastensuojelu toivoo yhteistyötä, mutta sieltä päin tieto ei kulje päiväkodille.”

”Useampi tapaus, jossa perhe asiakkaana, mutta meillä ei siitä tietoa.”

”Ilmoituksen teon jälkeen esim. palaveri, jotta tiedämme missä nyt mennään lapsen elämässä, ja miten on edetty.”

Eräs tiimi ehdotti, että lastensuojelu voisi tiedottaa myös päiväkotia vanhempien kanssa käydyistä keskusteluista, salassapitovelvollisuuden rajoissa. Heillä oli toiveita, että lastensuojeluasiakkuuden omaavan lapsen päiväkotiasioita käytäisiin yhdessä lastensuojelun kanssa läpi.

7.5 Yhteenveto tuloksista

Jaakonpuiston päiväkodin henkilökunnan näkökulmasta huolta aiheuttavia tilanteita olivat monesti sellaiset asiat, joita lapsi toi päiväkodissa esille. Henkilökunta näki kuitenkin koko perheen yhtenä isona kokonaisuutena, joten myös vanhempien esille tuoma pahoinvointi oli asia, josta tuli päiväkodissa olla huolissaan. Henkilökunta eritteli erityisiä kriisitilanteita, kuten vanhempien humalataila tai lapsen hakematta jättäminen. Päivähoidon henkilökunnalla oli ajatustasolla hahmotettu hyvin se, mitä missäkin tilanteessa tulisi tehdä. Ongelman kuitenkin aiheutti esimerkiksi lastensuojeluilmoituksen tekemisen oikea-aikaisuus. Ei esimerkiksi osattu sanoa, mikä on riittävä huoli tehdä ilmoitus lastensuojelulle. Monissa ryhmissä oli käytäntönä kuitenkin konsultoida lastensuojelua, jos joki asia lapsen tai perheen tilanteessa mietitytti.

Huolen ilmettyä, oli henkilökunnalle selvää se, että jotakin piti tehdä. Toimintatavat poikkesivat vyöhykkeistöjen mukaan tiimeittäin. Pääsääntöisesti varhaisen tuen toimintatavat olivat kuitenkin jo jollakin tavalla hallussa henkilökunnalla. Ennen lastensuojeluilmoituksen tekemistä perhettä ohjattiin jonkin yhteistyökumppanin luokse.

Kaikissa ryhmissä oli hyvin selkeä tapa toimia niissä tilanteissa, kun henkilökunnan tuli ottaa huoli puheeksi lapsen vanhemman tai vanhempien kanssa. Työyhteisössä sovittiin, kuka ottaa huolen puheeksi ja vanhemman tullessa hakemaan tätä lasta, otettiin huoli mahdollisesti jo silloin puheeksi. Hieman sekalaisia käytäntöjä kuitenkin löytyi tiimeittäin, sillä joissakin tiimeissä tässä tilanteessa saattoi olla tapana sopia vanhempien kanssa keskustelu-aika. Vastauksista ei saatu tietoa sen suhteen, että otettiinko huoli näissä tilanteissa kuitenkin jo alustavasti puheeksi, vai sovittiinko todellisuudessa pelkkä keskustelutuokio ja vasta siellä otettiin huoli puheeksi.

Jaakonpuiston päiväkodin henkilökunta kokee yhteistyön hetkittäin vaikeaksi lastensuojelun kanssa. Lastensuojelu odottaa päivähoidon henkilökunnalta varhaista tilanteisiin puuttumista ja sitä, että päivähoito ohjaisi jo perhettä varhaisessa vaiheessa jonkin tukipalvelun pariin. Päivähoito ei kuitenkaan koe saavansa lastensuojelulta mitään vastapainoksi ja se tekee toisinaan henkilökunnan työn haastavaksi, koska lapsen ja perheen lastensuojeluprosessin ti-

lanteesta ei ole mitään käsitystä. Ei siis ole käytännön tasolla tietoa siitä, onko perhe saanut lastensuojelun asiakkuuden ja millaisia tukitoimia heille esimerkiksi on annettu. Tietysti tässä tulee myös salassapitovelvollisuus tielle, mutta henkilökunnan mielestä joissakin asioissa yhteistyö voisi kehittyä enemmän.

7.6 Konkreettinen varhaisen tuen malli

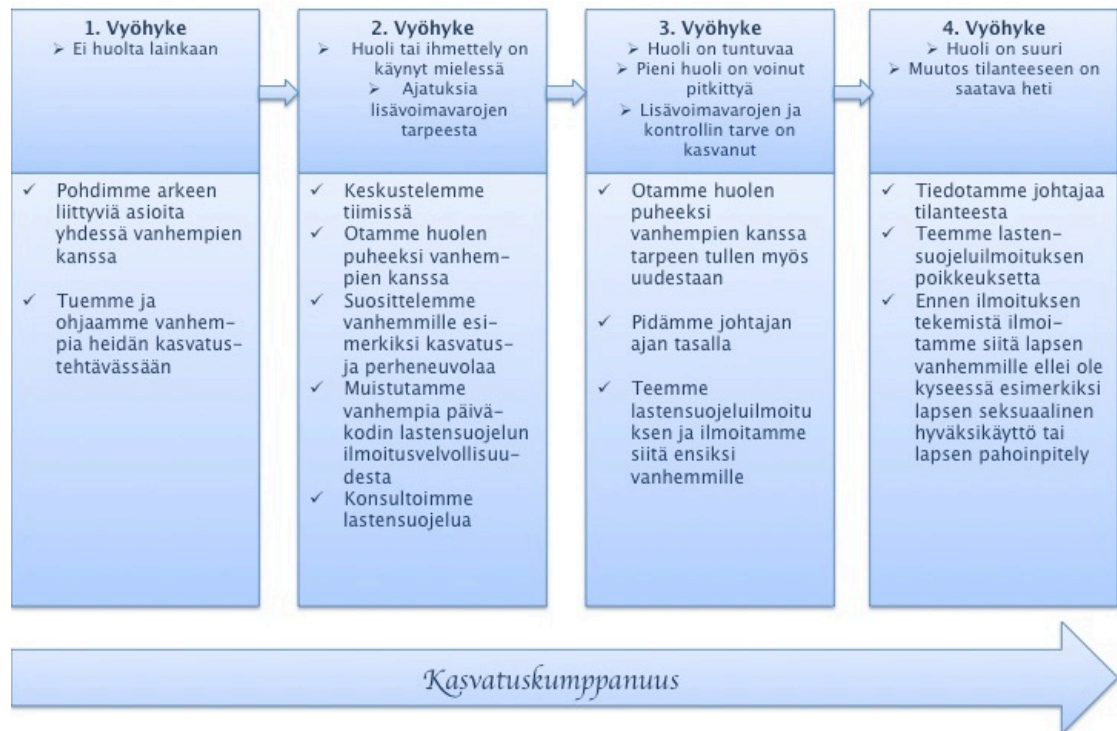
Varsinainen käytäntöön tuleva varhaisen tuen toimintamalli rakentui yksinkertaiseksi kaavioksi, joka on helppo ottaa käyttöön. Toimintamalli rakennettiin ideointilomakkeen avulla saatujen toimintaehdotusten ja -tapojen pohjalta. Tarkoituksena oli saada siitä selkeä ja ymmärrettävä kokonaisuus. Toimintamallissa huolen käsite on jaettu neljälle vyöhykkeelle, jossa kussakin kartoitetaan lisävoimavarojen tarvetta.

Toimintamallia on mahdollisuus lukea kahdella eri tavalla. Ensimmäiseksi kuvaa 2 voidaan lukea siten, että huoli koetaan koko ajan voimistuvana asiana. Se voi lähteä siltä tasolta, kun arki on normaalia eikä huolia ole. Hetken kuluessa kuitenkin huomataan, että kaikki ei ole kohdallaan ja jotakin on oltava pielessä. Paikka paikoin huoli alkaa tuntua todelliselta ja ongelmia alkaa ilmentyä lisää. Toimintamalli antaa ohjeita, kuinka tällaisessa tilanteessa toimitaan Jaakonpuiston päiväkodissa. Toinen tapa lukea kuviota on se, että huoli ilmenee yhtäkkiä. Tällöin tarkoituksena on kuvion kannalta hahmottaa se, mille tasolle oman huolensa sijoittaa ja mikä on tällä tasolla eli vyöhykkeellä se ominaisin tapa toimia.

Kuvio etenee loogisessa järjestyksessä vyöhyke vyöhykkeeltä siten, että aluksi ei ole huolta ja lopuksi huoli on suuri. Kunkin vyöhykkeen sisällä on ilmaistu huolen taso, jonka jälkeen seuraavassa laatikossa on aina tälle vyöhykkeelle ominainen tapa toimia. Kasvatuskumppanuutta unohtamatta kulkee se koko prosessin ajan rinnalla. Vanhempia ei siis unohdeta missään vaiheessa, vaan heitä tuetaan ja päiväkodissa toimitaan kasvatuskumppanuutta edistävällä tavalla. Monet toimintatavoista ovat rinnastettavissa kasvatuskumppanuuden toteuttamiselle.

Tärkeintä varhaisen tuen toimintamallin toimintatavoissa on se, että päiväkodin työntekijä keskustelee esille tulleesta huolesta tiimissä ja täten kartoittaa

myös muiden ajatuksia lapsen tai perheen mahdollisesta ongelmasta. Aluksi on tärkeää tukea vanhempia ja yrittää ohjata heidät esimerkiksi kasvatus- ja perheneuvolan puolelle, jotta ongelmia olisi mahdollista kartoittaa tehokkaasti ja saada niihin apua. Vanhemmilla tulisi olla tiedossaan se, että päivähoiton henkilökunnalla on ilmoitusvelvollisuus lastensuojeluilmoituksen tekemisessä. Tarkoitus ei ole siis suinkaan kiusata perhettä tekemällä lastensuojeluilmoitus tarpeen tullessa, sillä päivähoito kokee silloin perheen asian jo niin mutkikkaaksi, ettei kykene enää yksin vaikuttamaan siihen edistävasti. Lastensuojelua voidaan konsultoida aluksi ennen kuin tehdään varsinaista päätöstä lastensuojeluilmoituksen tekemisestä. Ennen lastensuojeluilmoituksen tekemistä, jos siihen lopulta päädytään, tulisi aikeista ilmoittaa päiväkodin johtajalle, jotta hän pysyisi myös ajan tasalla perheen tilanteesta.

Kuva 2. Varhaisen tuen toimintamalli

8 POHDINTA

8.1 Kehittämistyön prosessin pohdinta

Opinnäytetyön tavoite oli luoda konkreettinen apuväline ja toimintamalli Jaakonpuiston päiväkodin henkilökunnalle helpottamaan varhaista tukemista. Opinnäytetyöprosessi lähti liikkeelle päivähoiton ja lastensuojelun yhteisestä tarpeesta luoda jonkinlainen apuväline arkeen, jolla lasten ja perheiden asioi-

hin olisi mahdollista päästä vaikuttamaan riittävän ajoissa. Pidemmän tähtäimen tavoitteena olivat lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen yhteistyön parantaminen ja sijoitukseen johtavien korjaavien lastensuojelutoimenpiteiden ehkäiseminen. Pidemmän tähtäimen tavoitteita en voi tässä vaiheessa arvioida sen kummemmin, mutta konkreettinen apuväline eli varhaisen tuen toimintamalli on luotu Jaakonpuiston päiväkodin henkilökunnalle.

Alkuperäisen suunnitelman mukaan tarkoitus oli tutoriaali-istuntojen tapaan käydä tiimeittäin asioita läpi, jotta henkilökuntaa olisi saatu osallistettua yhteiseen oppimisprosessiin. Jouduin kuitenkin tyytymään idointilomakkeisiin ajanpuutteen vuoksi, joka on pahoiteltavaa. Ideointilomake kuitenkin tuotti henkilökunnalle vaikeuksia vastata kysymyksiin. Parhaiten idointilomake olisi toiminut, jos olisin ollut itse paikan päällä opastamassa paremmin sen täyttöä.

Käytännössä prosessin aikataulu oli todella tiukka ja se hankaloitti työn syvällisyyttä. Tutkimustulokset saatiin kuitenkin analysoitua ajoissa ja niiden perusteella päivähoiton henkilökunnalla on käsitys siitä, mitkä ovat yleisesti huolta aiheuttavia asioita subjektiivista huolta sen suuremmin käsittelemättä. Henkilökunta tiesi, että tilanteisiin tulee puuttua ja perhettä ohjata varhaisen tuen palveluihin kuten neuvolaan. Tietyllä tavalla päiväkodin henkilökunta tekee myös palveluohjaustöitä kaiken muun työnsä ohella. Päiväkodissa koettiin kasvatuskumppanuuden olevan merkittävä tekijä myös huolen tultua esille. Työntekijät eivät siis halua rikkoa kasvatuskumppanuutta, vaan edelleen toimia osana lapsen ja perheen elämää tukevana voimavarana.

Mielestäni varhaisen tuen toimintamalli edistää päivähoiton henkilökunnan asenteita kehittymään siihen suuntaan, että he puuttuvat tilanteisiin ja opastavat sekä ohjaavat perhettä tuen piiriin entistä aikaisemmin. Nyt heillä on myös konkreettiset ohjeet siihen, missä vaiheessa heidän tulee viimeistään tehdä lastensuojeluilmoitus. Kehitettävää kuitenkin on edelleen. Tällä on mahdollista vaikuttaa lasten ja perheiden avunsaantiin, mutta ei itse lastensuojelun ja päivähoiton yhteistyöhön, joka suuri ongelma on edelleen.

8.2 Ammatillisen kasvun pohdinta

Tätä kehittämistyötä tehdessä varhaisen tuen merkitys on kasvanut mielessäni merkittävästi. Myös moniammatillisen yhteistyön koen entistä tärkeämmäksi lapsen ja perheen hyvinvoinnin kannalta. Edellytyksenä on vain se, että moniammatillinen yhteistyö toimii. Huonosti toimiva moniammatillinen yhteistyö on kuin pirstaleinen palapeli, jolloin kokonaisuutta on vaikea hahmottaa.

Varhainen tuki on todella tärkeää kaikilla sosiaali- ja terveystuollon palveluissa, mutta koska näkökulmani pohjautuu sosiaalialan opintoihin, niin painotan myös varhaisen tuen tärkeyttä sosiaalipuolella. Varhaisella tuella on kauaskantoiset vaikutukset lapsuudesta vanhuuteen. Jo pelkästään sekin kertoo paljon, kun kerrotaan lastensuojeluasiakkuuden periytyvän. Nykyisin on alkanut hahmottua hiljalleen ymmärrys varhaisen tuen ja ennaltaehkäisyn tärkeydestä. Opinnäytetyöni teoreettinen viitekehys perustelee oikein hyvin sen, miksi ennaltaehkäisy on lastensuojelun järjestelmässä todella tärkeää. Avoimuuden palveluihin ja varhaisen tuen palveluihin tulisi panostaa enemmän kuin mikä painopiste tällä hetkellä on.

Kehittämistyö toi itselleni haasteita siinä mielessä, että toteuttamisaika työlleni oli todella lyhyt. Kaiken lisäksi tein koko työn yksin, joka toi osittain haasteita myös. Näiden haasteiden jälkeen kuitenkin olen ymmärtänyt sen, että lyhyessäkin ajassa kykenen paineiden alla saamaan paljon aikaiseksi ja vielä yksin. Kykenen siis nopeaan päätöksentekoon ja toteuttamiseen.

Yksi haastava asia työn aikana oli myös lastensuojelun ja päivähoidon näkökulman eriävyys. Lastensuojelu toivoo päivähoidolta enemmän yhteydenottoja, ja päivähoito taas toivoo, että lastensuojelu pitäisi heitä ajan tasalla perheiden asioissa, joiden kanssa päivähoidolla on työsuhde. Itse havaitsen kuitenkin ongelmaksi salassapitovelvollisuuden, sillä onhan pelkkä lastensuojelun asiakkuus jo salassapidettävä ja arkaluontoinen asia. Ristiriitaista on kuitenkin se, että lapsen kanssa työskentelevillä tulisi olla lapsesta kaikki tarvittava tieto ja tällöin myös päivähoidolla tulisi olla kaikki tarvittava tieto heillä olevasta lapsesta.

Saija Kivimäki pro gradu -tutkielmassaan oli sitä mieltä, että toimiva yhteistyö

lastensuojelun ja päivähoidon välillä vaatii yhteiskunnan tarjoamia resursseja, tietoa, suunnitelmallisuutta ja keskustelua. Hänen mielestään ensisijaisesti tulisi vaikuttaa yhteiskunnan tasolla jo olemassa oleviin resursseihin. Tämä tarkoittaa konkreettisesti liian suuria asiakasmääriä, työntekijöiden vaihtuvuutta ja resursseja yleisesti, joihin voidaan vaikuttaa määrärahojen kasvattamisella ja lisäresursseilla. Toisaalta Kivimäen mukaan myös työntekijät voivat itse tehdä paljon asioiden eteen. Päivähoidon työntekijöillä on tarve saada lisätietoa muun muassa lastensuojelulaista, salassapitovelvollisuudesta, lastensuojeluprosessista ja lastensuojelun työntekijöiden toimenkuvasta. Lastensuojelun työntekijät taas tarvitsevat tietoa päivähoidosta, päivähoiton toimenkuvasta ja sen työkuultuurista. Molemmat tarvitsevat myös tietoa yhteiseltä kentältä eli siitä, mitä asiakasperheessä tapahtuu. Toimiva yhteistyö vaatii suunnitelmallisuutta; asiakasperheistä tulee pitää huolta, on laadittava kirjallisia sopimuksia, sovittava säännöllisiä tapaamisia ja pohdittava perheen tilannetta olosuhteiden muuttuessa ja tarkistettava säännöllisesti tukitoimien riittävyys. Jotta perhe ja lapsi ovat etusijalla, on keskusteluyhteyden toimittava kaikkien toimijoiden välillä: niin lastensuojelun, päivähoiton kuin perheen välillä. (Kivimäki 2009, 85.)

Erityisesti osaamista sain projektityöskentelystä ja kehittämistyöstä. Päivähoidon ja lastensuojelun henkilökunnalla ei ole resursseja tehdä usein tämän kaltaisia projekteja, joten opinnäytetöiden rooli on siinä suhteessa suuri. Voin yleistää ammatti-identiteettini syventyneen tämän kehittämistyön myötä ja saaneeni uutta näkökulmaa lastensuojelun avo- ja sijaishuollossa sekä päivähoitossa tehtävään työhön, jolla on merkitystä koko perheinstituutiolle.

8.3 Eettisyyden ja luotettavuuden arviointi

Opinnäytetyön eettisyyttä lisää aiheen valinta ja sen rajaus. Kehittämistyössä tarkoituksena oli saada hyvä toimintamalli aikaiseksi, jolla edistetään varhaista tukea, lastensuojelutarpeiden ennaltaehkäisyä, huostaanottojen ennaltaehkäisyä sekä lastensuojelun ja päivähoiton moniammatillista yhteistyötä. Aihe on ajankohtainen ja tarpeellinen huostaanottojen määrien vuoksi. Metodiset valinnat olen tehnyt juuri tähän opinnäytetyöhön ja sen tehtävään sopiviksi. Tutkimusluvan sain ennen tutkimuksen aloittamista Kouvolan kaupungin var-

haiskasvatustoimesta ja tulokset analysoituani ja kirjattuani tietokoneelle tuhosin päiväkodista saamani vastausmateriaalin. Tulokset on raportoitu täysin rehellisesti sisältöanalyysin avulla. Ennen kyselyihin osallistumista oli vastaajajoukolla mahdollisuus lukea johdantokirjeestä opinnäytetyöni tarkoituksesta. Kenenkään osallistujan nimeä ja henkilöllisyyttä ei esiintynyt missään kohtaan. Ketään osallistujaa ei ole myöskään pakotettu vastaamaan ideointilomakkeeseen.

Eettisyyden lisäksi luotettavuutta lisäävät työssä käytetyt lähteet, jotka ovat kaikki relevantteja aiheen kannalta. Tutkimustulokset pätevät täysin ainoastaan Jaakonpuiston päiväkotiin, mutta niistä johdettua varhaisen tuen toimintamallia on mahdollista käyttää missä tahansa varhasikasvatusyksikössä. Ideointilomake on voinut tuoda tulosten luotettavuuteen häiriötä, sillä päiväkodista tuli palautetta, että kysymyksiin oli vaikea vastata. Voi siis olla, että kysymykset on ymmärretty väärin tai niihin on vastattu vaillinaisesti. Vastauspaikalla ja ajankohdallakin voi olla merkitystä, sillä kaikki tiimit eivät välttämättä päässeet täyttämään ideointilomaketta tiimipalaverissa, vaan joutuivat keksimään jonkun toisen ajankohdan sen täyttämiseksi ja pohdinnalle.

Eri kysymyksillä ja niiden asettelulla voi mahdollisesti saada eri tuloksia. Kuten aiemmin on mainittu, niin tutkimustuloksia ei voida yleistää muihin päiväkodeihin, sillä ideointilomake kohdennettiin Jaakonpuiston päiväkodin työntekijöille, ja tarkoitus oli hahmottaa, mitkä ovat heidän tapansa toimia ja mitä ongelmia he huolta aiheuttavissa tilanteissa ja lastensuojeluasioissa näkevät.

8.4 Vaikuttavuus, hyödyllisyys sekä jatkokehittämisehdotukset

Vaikuttavuudeltaan ja hyödyllisyydeltään opinnäytetyö on varmasti tarpeellinen. Se tuo esille puutteen tämän hetken ennaltaehkäisyssä ja antaa tulevaisuudessa paremmat keinot toimia ja tukea koko perhettä varhaisessa vaiheessa. Tavoitteena on, että opinnäytetyöni avulla luotu varhaisen tuen toimintamalli sulaa osaksi työkäytäntöjä ja varhaiskasvatuksen työntekijät tulevat käyttämään sitä työnsä tukena.

Jatkokehittämisehdotukseksi ehdottaisin, että toimintamallin käyttöä tutkittaisiin jonkun ajan kuluttua. Tarkoitus olisi siis selvittää, onko toimintamalli otettu

työyhteisössä käyttöön ja onko sitä esimerkiksi otettu muihin Kouvolan päiväkoteihin käyttöön. Toimintamallin vaikuttavuutta ja hyödyllisyyttä olisi syytä myös tutkia pidemmällä tähtäimellä. Koska toimintamallin tavoitteena on edistää ennaltaehkäisyä, voisi sen varmistaa tutkimalla tilastoja varhaiskasvatustusikäisten osuudesta avohuollon ja sijaishuollon palveluissa vertaamalla tuloksia vuoteen 2014.

LÄHTEET

Arnkil, T. E. & Eriksson, E. 2009. Huolen vyöhykkeistö. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavissa:

<https://www.innokyla.fi/documents/190205/ce8d0943-59cb-452b-9ca8-eee344c12811> [viitattu 19.3.2014].

Ehkäisevä lastensuojelu. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen internetsivut.

Saatavissa: http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/peruspalvelut/ehkaiseva_lastensuojelu [viitattu 16.3.2014].

Eriksson, E. & Arnkil, T.E. 2005. Huoli puheeksi: Opas varhaisista dialogeista. 8. painos. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus (Stakes), oppaita 60.

Helminen, J. (toim.) 2006. Elämä koettelee, tuki kannattelee: Sosiaali- ja terveystieteiden työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen: Erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoitossa. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Huomo, S. 2010. Huoli puheeksi -koulutuksen siirtyminen Kouvolan päiväkotien arkeen. Sosiaalialan opinnäytetyö. Saatavissa:

http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/22188/Huomo_Suvi.pdf?sequence=1 [viitattu 16.3.2014].

Huolen puheeksi ottaminen varhain ja dialogisesti. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen internetsivut. Saatavissa:

http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/menetelmat/verkostodialogiset_menetelmat/huolen_puheeksi_ottaminen [viitattu 16.2.2014].

Huolen vyöhykkeistö. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen internetsivut. Saatavissa: http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/menetelmat/verkostodialogiset_menetelmat/huolen_vyohykkeisto [viitattu 19.3.2014].

Jaakonpuiston vuoropäiväkoti. Kouvolan kaupungin internetsivut. Saatavissa: <http://www.kouvola.fi/index/lapsiperheelle/paivahoito/paivakotienkotisivut/jaakonpuistonpaivakoti.html> [viitattu 4.3.2014].

Juusola, M. 2011. Vahvaksi rakastetut lapset. Keuruu: Otava.

Kalliala, M. 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoitossa. Helsinki: Gaudeamus.

Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä: Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2005. Kasvatuskumppanuus tuo kodin ja päivähoiton lähelle toisiaan. Lastentarha-lehti 3/2005, s. 16.

Kauppi, U. 2001. Päivähoitoa täydellä teholla. 1. Painos. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Kestilä, L., Väisänen, A., Paananen, R., Heino, T. & Gissler, M. 2012. Kodin ulkopuolelle sijoitetut nuorina aikuisina: Rekisteripohjainen seurantalutkimus Suomessa vuonna 1987 syntyneistä. Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100138/YP6_2012_Kestil%C3%A4.pdf?sequence=1 [viitattu 31.3.2014].

Kivimäki, S. 2009. Päivähoidon ja lastensuojelun välinen yhteistyö lapsen ja perheen tukena: Yhteistyön lähtökohdat, ongelmat ja kehittämiskohteet aikakauslehtien artikkeleiden kuvaamina. Pro Gradu -tutkielma. Sosiaalityön tutkimuksen laitos. Tampere: Tampereen yliopisto.

Koivula, M. 2004. Vanhempien kokemuksia perhetyöstä päiväkodissa. Teoksessa: Keskinen, S. & Virjonen, H. (toim.) 2004. Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Helsinki: Tammi.

Komi, T. 2010. Artikkelit. Vuorovaikutuksen haasteet ongelmatilanteissa. Lastentarha-lehti 3/2010, s. 32.

Kouvolan kaupungin hyvinvointipalvelut pähkinänkuoressa. 2013. PDF-tiedosto. Saatavissa:

http://www.kouvola.fi/material/attachments/5nm0xyBLM/6DjXITC0B/Hyvinvointipalvelut_pahkinankuoressa_2013_yhteystiedoissa.docx [viitattu 16.3.2014].

Laki lasten päivähoidosta 19.1.1973/36.

Lammi-Taskula, J., Karvonen, S. & Ahlström, S. (toim.) 2009. Lapsiperheiden hyvinvointi. Saatavissa: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/0e6f5676-9ccf-4490-8496-45c7b3acce5f> [viitattu 6.5.2014].

Lastensuojelu 2012. Tilastoraportti 30/2013. Suomen virallinen tilasto, Sosiaaliturva 2013. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavissa:

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110691/Tr30_13.pdf?sequence=5 [viitattu 2.3.2014].

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Lastensuojelun käsikirja. 2013. Sosiaaliportin internetsivut. Sijoitus avohuollon tukitoimena. Saatavissa: [http://www.sosiaaliportti.fi/fi-](http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/sijoitustukitoimena/)

[FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/sijoitustukitoimena/](http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/sijoitustukitoimena/) [viitattu 5.3.2014].

Liias, S. & Putkonen, K. 2008. Esikosta eteenpäin: Alle kouluikäisen lapsen kehityksen tukeminen yhteistyössä perheen, päivähoidon ja erilaisten tukiverkostojen kanssa: Esikko-projekti 2005–2007. Helsinki: Helsingin seudun erilaiset oppijat ry.

Mahkonen, S. 2003. Lastensuojeluilmoitus. Helsinki: Edita Publishing.

Mantila, R., Mikkonen, M. & Väinölä, L. (toim.) 2008. Onnistuneen sijoituksen siltaa rakentamassa: Lastensuojelun perhehoidon työkirja. Oppaita ja julkaisuja 2008:6. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto.

Raunio, K. 2009. Olennainen sosiaalityössä. 2. Uudistettu laitos. Helsinki: Gaudeamus.

Rikoslaki 9.12.1889/39.

Ryhmät ja henkilöstö. Kouvolan kaupungin internetsivut. Saatavissa:
<http://www.kouvola.fi/index/lapsiperheelle/paivahoito/paivakotienkotisivut/jaakonpuistonpaivakoti/ryhmat.html> [viitattu 4.3.2014].

Räty, T. 2007. Uusi lastensuojelulaki. Helsinki: Edita Publishing.

Saari, T. 2010. Sosiaalialan opinnäytetyö. Kouvolan lastensuojelun henkilöstön näkemyksiä yhteistyöstä päivähoiton kanssa. Saatavissa:
http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/21603/Saari_Tiiu.pdf?sequence=1 [viitattu 16.3.2014].

Sipilä, J. & Österbacka, E. 2013. Valtiovarainministeriön julkaisuja 11/2013. Enemmän ongelmien ehkäisyä, vähemmän korjailua?: Perheitä ja lapsia tukevien palvelujen tuloksellisuus ja kustannusvaikuttavuus. Helsinki: Valtiovarainministeriö.

Varhaiskasvatus ja päivähoito. Sosiaaliportin internetsivut. Saatavissa:
http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/varhaiskasvatus_ja_paivahoito/ [viitattu 16.3.2014].

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Stakesin oppaita 56. Toinen tarkistettu painos. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Yrjönen, S. & Nygrén, J. 2010. Päiväkodin huoli lapsesta: Kymenlaakson lastentarhanopettajien näkemyksiä lastensuojeluilmoituksen tekemisestä. Sosiaalialan opinnäytetyö. Saatavissa:
http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/17412/Nygrén%20Jonna_Yrjönen%20Suvi.pdf?sequence=1 [viitattu 16.3.2014].

Ideointilomake

RYHMÄ:

HUOLEN VYÖHYKKEISTÖ:**1. Ei huolta lainkaan: Toiminta liittyy hyvin kokonaisuuteen ja tapahtuu aiottuja seurauksia.**

Mitä konkreettisia huolia lapsi ja vanhemmat tuovat esille? Minkä laajuisia huolet ovat?
(Psyyk. Fyys. Sos.)

Miten me työntekijöinä toimimme tässä tilanteessa? Mihin perhettä tarvittaessa ohjataan ja onko tarvetta lastensuojelun väliintulolle?

2. Huoli tai ihmettely käynyt mielessä: Luottamus omiin mahdollisuuksiin on hyvä. Ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta.

Mitä konkreettisia huolia lapsi ja vanhemmat tuovat esille? Minkä laajuisia huolet ovat?
(Psyyk. Fyys. Sos.)

Miten me työntekijöinä toimimme tässä tilanteessa? Mihin perhettä tarvittaessa ohjataan ja onko tarvetta lastensuojelun väliintulolle?

3. Huoli on tuntuva: Omat voimavarat ovat ehtymässä. Lisävoimavarojen ja kontrollin lisäämisen tarve.

Mitä konkreettisia huolia lapsi ja vanhemmat tuovat esille? Minkä laajuisia huolet ovat? (Psyyk. Fyys. Sos.)

Miten me työntekijöinä toimimme tässä tilanteessa? Mihin perhettä tarvittaessa ohjataan ja onko tarvetta lastensuojelun väliintulolle?

4. Huoli on erittäin suuri: Omat keinot ovat lopussa. Tilanteeseen on saatava muutos heti.

Mitä konkreettisia huolia lapsi ja vanhemmat tuovat esille? Minkä laajuisia huolet ovat? (Psyyk. Fyys. Sos.)

Miten me työntekijöinä toimimme tässä tilanteessa? Mihin perhettä tarvittaessa ohjataan ja onko tarvetta lastensuojelun väliintulolle?

HUOLEN PUHEEKSIOTTO:

A) Missä vaiheessa (päivää/viikkoa/kuukautta) huoli otetaan vanhemman kanssa puheeksi huolen tultua esille?

B) Kuinka huoli on tapana ottaa puheeksi (käytännön esimerkki)?

YHTEISTYÖ LASTENSUOJELUN KANSSA:

Mikä varhaisessa tuessa ja lastensuojelun kanssa tehdyssä yhteistyössä on ollut haastavaa aikaisemmin?

Mikä toimintatapa helpottaisi yhteistyötä lastensuojelun kanssa? Ideointia.

Palautattehan vastaukset suljetussa kirjekuoressa päiväkodin johtajalle! Kiitos! 😊

SAATEKIRJE

18.3.2014

Hei,

Olen viimeisen vuoden sosionomiopiskelija Kymenlaakson ammattikorkeakoulusta. Opinnäytetyöni aiheena ja tarkoituksena on luoda varhaisen tuen malli Jaakonpuiston päiväkotiin. Syntyneitä malleja voi soveltaa myös muissa päiväkodeissa sekä varhaiskasvatukseen ja lastensuojelun yhteisissä tarpeissa. Pitkän tähtäimen tavoitteena olisi myös parantaa varhaiskasvatukseen ja lastensuojelun yhteistyötä. Opinnäytetyön tekemiseen olen saanut luvan 18.3.2014 Kouvolan kaupungin varhaiskasvatuspäällikköä sijaistavalta Satu Hyytiältä.

Tarkoitukseni on hahmottaa tämän ideointilomakkeen avulla teidän toimintatapoja, käytäntöjä sekä ajatuksia liittyen varhaiseen puuttumiseen ja ylipäättänsä huolestuttaviin tilanteisiin, joita lapsi tai perhe päiväkotiin tuo. Ideointilomakkeita jaetaan yksi kappale kuhunkin Jaakonpuiston päiväkodin ryhmään, jossa tiimityönä kootaan vastaukset niille osoitetuille viivoilla. Pohjana olen käyttänyt huolen vyöhykkeistöä ja toivoisinkin, että vyöhyke kerrallaan käynte huolestuttavia asioita läpi (psyyk., fyys., sos.), kuinka vyöhykkeellä toimitaan työntekijän näkökulmasta ja miten perheen kanssa tullaan toimimaan näissä tilanteissa (esimerkiksi ohjataanko perhe johonkin erityispalveluun). Erityisen tärkeää olisi hahmottaa se, mille vyöhykkeelle sijoittaisitte ensimmäisen lastensuojeluilmoituksen tekemisen. Huolen vyöhykkeistön jälkeen lomakkeessa kysytään huolen puheeksiotosta. Tarkoitus olisi siinä hahmottaa, kuinka nopeasti huolen ilmestymisen jälkeen huoli otetaan vanhempien kanssa puheeksi, missä tilanteessa ja miten. Aivan lomakkeen lopussa haluaisin mielipiteitä ja ideoita siitä, miksi varhainen puuttuminen ja lastensuojeluilmoitusten tekeminen päiväkodissa on niin hankalaa ja mikä siihen voisi auttaa. Vastausten muodolla ei ole väliä, kunhan kaikki oleellinen tieto ilmenee niistä.

Ideointilomakkeiden perusteella kokoan konkreettisen mallin varhaisesta puuttumisesta ja se käydään läpi vielä lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijöiden kanssa, jotta siitä saadaan varmasti hyödyllinen. Viimeistelyjen jälkeen tämä malli on teidän käytössänne ja saatte siitä paperiversiot kuhunkin ryhmään.

Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti eikä niistä ilmene kenenkään nimiä. Opinnäytetyöni ohjaavana opettajana toimii Johanna Jussila, sähköpostiosoite johanna.jussila@kyamk.fi.

Vastattuanne pyytäisin teitä jättämään lomakkeet suljetussa kirjekuoressa päiväkodin johtajalle. Vastausaika on torstaihin 27.3.2014 asti, sillä opinnäytetyöni on tarkoitus valmistua huhtikuun aikana. Vastauksenne ovat minulle tärkeitä.

Kiitos osallistumisestanne!

Opinnäytetyöhön liittyvät kyselyt ja yhteystietoni:

Meri-Tuuli Vainio

Sosionomiopiskelija